

قانون شوراهای حل اختلاف

قانون شوراهای حل اختلاف مصوب ۱۸/۴/۱۳۸۷ جناب آقای دکتر محمود احمدی نژاد ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران عطف به نامه شماره ۲۴۱/۲۸۴۹۸ مورخ ۱۳۸۴/۵/۱۰ در اجراء اصل یکصد و بیست و سوم (۱۲۳) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران شوراهای حل اختلاف مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۷/۴/۱۸ کمیسیون قضائی و حقوقی مجلس شورای اسلامی مطابق اصل هشتاد و پنجم (۸۵) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که با عنوان لایحه شوراهای حل اختلاف و نهاد قاضی تحکیم به مجلس شورای اسلامی تقدیم گردیده بود، پس از موافقت مجلس با اجراء آزمایشی آن به مدت پنج سال در جلسه علنی مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۹ و تأیید شورای محترم نگهبان، به پیوست ابلاغ می گردد.

رئیس مجلس شورای اسلامی - علی لاریجانی

شماره ۸۴۴۲۹ ۱۳۸۷/۶/۵ وزارت دادگستری قانون شوراهای حل اختلاف که در جلسه مورخ هجدهم تیرماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی طبق اصل هشتاد و پنجم (۸۵) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تصویب گردیده و مجلس با اجراء آزمایشی آن به مدت پنج سال در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ بیست و نهم اردیبهشت ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت موافقت و در تاریخ ۱۳۸۷/۵/۱۶ به تأیید شورای نگهبان رسیده و طی نامه شماره ۲۰/۲۹۶۷۵ مورخ ۱۳۸۷/۵/۲۶ مجلس شورای اسلامی واصل گردیده است، به پیوست جهت اجراء ابلاغ می گردد.

رئیس جمهور - محمود احمدی نژاد

مبحث اول: مقررات عمومی

ماده ۱- به منظور حل اختلاف و صلح و سازش بین اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی شوراهای حل اختلاف که در این قانون به اختصار شورا نامیده می‌شود، تحت نظارت قوه قضائیه و با شرایط مقرر در این قانون تشکیل می‌گردد.

تبصره ۵ - تعیین محدوده فعالیت جغرافیایی شورا در هر حوزه قضائی به عهده رئیس همان حوزه قضائی می‌باشد.

ماده ۲- رئیس کل دادگستری استان می‌تواند برای رسیدگی به امور خاص به ترتیب مقرر در این قانون شوراهای تخصصی تشکیل دهد.

مبحث دوم: ترکیب اعضاء و چگونگی انتخاب

ماده ۳- هر شورا دارای سه نفر عضو اصلی و دو نفر عضو علی‌البدل است و می‌تواند برای انجام وظایف خود دارای یک دفتر باشد که مسئول آن توسط رئیس شورا پیشنهاد و ابلاغ آن از سوی رئیس کل دادگستری استان یا معاون ذی‌ربط وی صادر می‌شود.

ماده ۴- در هر حوزه قضائی یک یا چند نفر قاضی دادگستری که قاضی شورا نامیده می‌شوند مطابق مقررات این قانون انجام وظیفه می‌نمایند. قاضی شورا می‌تواند همزمان عهده‌دار امور چند شورا باشد.

ماده ۵- قاضی شورا با ابلاغ رئیس قوه قضائیه از میان قضات شاغل منصوب خواهد شد و احکام انتصاب سایر اعضاء شورا پس از احراز شرایط توسط رئیس قوه قضائیه و یا شخصی که توسط ایشان تعیین می‌گردد، صادر می‌شود.

مبحث سوم: شرایط عضویت

ماده ۶- اعضاء شورا باید متدین به دین مبین اسلام بوده و دارای شرایط زیر باشند:

الف - تابعیت جمهوری اسلامی ایران.

ب - اعتقاد و التزام عملی به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و ولایت مطلقه فقیه.

ج - حسن شهرت به امانت و دیانت و صحت عمل.

د - عدم اعتیاد به مواد مخدر یا روان گردان یا سکرآور.

هـ- دارا بودن حداقل ۳۵ سال تمام.

و- دارا بودن کارت پایان خدمت و وظیفه عمومی یا معافیت از خدمت.

ز- دارا بودن مدرک کارشناسی جهت اعضاء شوراهای حل اختلاف شهر.

ح- متاهل بودن.

ط- سابقه سکونت در محلشورا حداقل به مدت شش ماه و تداوم سکونت پس از عضویت.

ی- نداشتن سابقه محکومیت موثر کیفری و عدم محرومیت از حقوق اجتماعی.

تبصره ۱- برای عضویت در شورا دارندگان مدرک دانشگاهی یا حوزوی در رشته‌های حقوق قضائی یا الهیات با گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی در اولویت هستند.

تبصره ۲- برای عضویت در شوراهای مستقر در روستا، داشتن حداقل سواد خواندن و نوشتن الزامی است.

تبصره ۳- رئیس قوه قضائیه می‌تواند برای صلح و سازش در دعاوی احوال شخصیه اقلیتهای دینی موضوع اصل سیزدهم (۱۳) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران شورای حل اختلاف خاص تشکیل دهد. اعضاء این شورا باید متدین به دین خود باشند.

ماده ۷- قضات (به استثناء قضات شورا)، کارکنان دادگستری، وکلاء و مشاوران حقوقی و پرسنل نیروی انتظامی و اطلاعاتی تا زمانی که در سمتهای شغلی خود هستند حق عضویت در شورا را ندارند.

مبحث چهارم: صلاحیت شورا

ماده ۸- در موارد زیر شورا با تراضی طرفین برای صلح و سازش اقدام می‌نماید:

الف - کلیه امور مدنی و حقوقی.

ب - کلیه جرائم قابل گذشت.

ج - جنبه خصوصی جرائم غیر قابل گذشت.

تبصره ۵ - در صورتی که رسیدگی شورا با درخواست یکی از طرفین صورت پذیرد و طرف دیگر تا پایان جلسه اول عدم تمایل خود را برای رسیدگی در شورا اعلام نماید شورا درخواست را بایگانی و طرفین را به مرجع صالح راهنمایی می نماید.

ماده ۹ - شورا در موارد زیر رسیدگی و مبادرت به صدور رای می نماید:

الف - در جرائم بازدارنده و اقدامات تامینی و تربیتی و امور خلافی از قبیل تخلفات راهنمایی و رانندگی که مجازات نقدی قانونی آن حداکثر و مجموعاً تا سی میلیون (۳۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال و یا سه ماه حبس باشد.

ب - تامین دلیل

تبصره ۵ - شورا مجاز به صدور حکم حبس نمی باشد.

ماده ۱۰ - دعاوی زیر قابلیت طرح در شورا را حتی با توافق طرفین ندارد.

الف - اختلاف در اصل نکاح، اصل طلاق، فسخ نکاح، رجوع، نسب.

ب - اختلاف در اصل وقفیت، وصیت، تولیت.

ج - دعاوی راجع به حجر و ورشکستگی.

د - دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی.

ه - اموری که به موجب قوانین دیگر در صلاحیت مراجع اختصاصی یا مراجع قضائی غیر دادگستری می باشد.

ماده ۱۱ - قاضی شورا در موارد زیر با مشورت اعضاء شورای حل اختلاف رسیدگی و مبادرت به صدور رای می نماید.

۱- دعاوی مالی در روستا تا بیست میلیون (۲۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال و در شهر تا پنجاه میلیون (۵۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال.

۲- کلیه دعاوی مربوط به تخلیه عین مستاجر به جز دعوی مربوط به سرقتی و حق کسب و پیشه.

۳- صدور گواهی حصر وراثت، تحریر ترکه، مهر و موم ترکه و رفع آن.

۴- ادعای اعسار از پرداخت محکوم به در صورتی که شورا نسبت به اصل دعوی رسیدگی کرده باشد.

ماده ۱۲- در کلیه اختلافات و دعاوی خانوادگی و سایر دعاوی مدنی دادگاه رسیدگی کننده می تواند با توجه به کیفیت دعوی یا اختلاف و امکان حل و فصل آن از طریق صلح و سازش فقط یک بار برای مدت حداکثر تا دو ماه موضوع را به شورای حل اختلاف ارجاع نماید.

ماده ۱۳- شورا مکلف است در اجراء ماده فوق برای حل و فصل دعوی یا اختلاف و ایجاد صلح و سازش تلاش کند و نتیجه را اعم از حصول یا عدم حصول سازش در مهلت تعیین شده به مرجع قضائی ارجاع کننده برای تنظیم گزارش اصلاحی یا ادامه رسیدگی مستنداً اعلام نماید.

ماده ۱۴- شورا باید اقدامات لازم را برای حفظ اموال صغیر، مجنون، شخص غیررشید که فاقد ولی یا قیم باشد و همچنین غایب مفقودالاثر، ماترک متوفای بلاوارث و اموال مجهول المالک به عمل آورد و بلافاصله مراتب را به مراجع صالح اعلام کند. شورا حق دخل و تصرف در هیچ یک از اموال مذکور را ندارد.

ماده ۱۵- در صورت اختلاف در صلاحیت محلی شوراها به ترتیب زیر اقدام می شود:

الف - در مورد شوراهای واقع در یک حوزه قضائی، حل اختلاف با شعبه اول دادگاه عمومی همان حوزه است.

ب - در مورد شوراهای واقع در حوزه های قضائی یک شهرستان یا استان، حل اختلاف با شعبه اول دادگاه عمومی حوزه قضائی شهرستان مرکز استان است.

ج - در مورد شوراهای واقع در دو استان، حل اختلاف با شعبه اول دادگاه عمومی شهرستان مرکز استانی است که ابتدائاً به صلاحیت شورای واقع در آن استان اظهار نظر شده است.

ماده ۱۶- در صورت بروز اختلاف در صلاحیت شورا با سایر مراجع قضائی غیردادگستری در یک حوزه قضائی، حل اختلاف با شعبه اول دادگاه عمومی حوزه قضائی مربوط است و در حوزه های قضائی مختلف یک استان، شعبه حل اختلاف با اول دادگاه عمومی شهرستان مرکز همان استان است. در صورت تحقق اختلاف شورا با مراجع قضائی واقع در حوزه دو استان، به ترتیب مقرر در بند «ج» ماده (۱۵) این قانون عمل خواهد شد.

ماده ۱۷- در صورت بروز اختلاف در صلاحیت بین شورا و مرجع قضائی، نظر مرجع قضائی لازم الاتباع است.

مبحث پنجم - ترتیب رسیدگی در شورا

ماده ۱۸- رسیدگی شورا با درخواست کتبی یا شفاهی به عمل می آید. درخواست شفاهی در صورت مجلس قید و به امضاء خواهان یا متقاضی می رسد.

ماده ۱۹- درخواست رسیدگی متضمن موارد زیر است:

۱- نام و نام خانوادگی، مشخصات و نشانی طرفیت دعوا.

۲- موضوع خواسته یا درخواست یا اتهام.

۳- دلایل و مستندات درخواست.

ماده ۲۰- رسیدگی قاضی شورا از حیث اصول و قواعد تابع مقررات قانون آئین دادرسی مدنی و کیفری است.

تبصره ۱- اصول و قواعد حاکم بر رسیدگی شامل مقررات ناظر به صلاحیت، حق دفاع، حضور در دادرسی، رسیدگی به دلایل و مانند آن است.

تبصره ۲- مقررات ناظر به وکالت، صدور رای، وخواهی، تجدیدنظر و هزینه دادرسی، از حکم مقرر در ماده فوق مستثنی و تابع این قانون است.

ماده ۲۱- رسیدگی شورا تابع تشریفات آئین دادرسی مدنی نیست.

تبصره ۱- منظور از تشریفات، رسیدگی در این ماده مقررات ناظر به شرایط شکلی دادخواست، نحوه ابلاغ، تعیین اوقات رسیدگی، جلسه دادرسی و مانند آن است.

تبصره ۲- چنانچه خوانده با دعوت شورا در جلسه رسیدگی حاضر نشود و یا لایحه‌ای ارسال نکند و این دعوت مطابق مقررات آئین دادرسی مدنی راجع به ابلاغ نباشد، شورا مکلف است او را با ارسال اخطاریه دعوت کند.

ماده ۲۲- در مواردی که دعوی طاری یا مرتبط با دعوی اصلی از صلاحیت ذاتی شورا خارج باشد رسیدگی به هر دو دعوی در مرجع قضائی صالح به عمل می‌آید.

ماده ۲۳- شورا علاوه بر رسیدگی به دلایل طرفین می‌تواند تحقیق محلی، معاینه محل، تامین دلیل را نیز با ارجاع رئیس شورا توسط یکی از اعضاء به عمل آورد.

ماده ۲۴- رسیدگی شورا در امور مدنی مستلزم پرداخت سی هزار (۳۰/۰۰۰) ریال و در امور کیفری پنج هزار (۵۰۰۰) ریال به عنوان هزینه دادرسی است.

درآمد حاصل از هزینه دادرسی و موارد دیگر به خزانه واریز و صددرصد (۱۰۰٪) آن طبق بودجه سالانه به شوراهای حل اختلاف اختصاص می‌یابد تا در جهت تامین هزینه‌های شورا صرف شود.

مبحث ششم - اتخاذ تصمیم و صدور رای

ماده ۲۵- در صورت حصول سازش میان طرفین، چنانچه موضوع در صلاحیت شورا باشد گزارش اصلاحی صادر و پس از تایید قاضی شورا به طرفین ابلاغ می شود، در غیر این صورت موضوع سازش و شرایط آن به ترتیبی که واقع شده است در صورت مجلس منعکس و مراتب به مرجع قضائی صالح اعلام می شود.

ماده ۲۶- در صورت عدم حصول سازش، چنانچه موضوع مطابق ماده (۱۲) در صلاحیت شورا باشد قاضی شورا پس از مشورت با اعضاء شورا و اخذ نظریه کتبی آنها رای مقتضی صادر می کند و در این صورت تنها نظر قاضی ملاک اخذ تصمیم و صدور رای است. نظر اعضاء شورا و مستندات باید ثبت و در پرونده منعکس شود.

ماده ۲۷- طرفین می توانند شخصاً در شورا حضور یافته یا از وکیل استفاده نمایند.

ماده ۲۸- رای صادره از سوی قاضی شورا حضوری است مگر این که محکوم علیه یا وکیل او در هیچ یک از جلسات رسیدگی با عذر موجه حاضر نشده و به طور کتبی نیز دفاع ننموده باشد و یا اخطاریه ابلاغ واقعی نشده باشد.

ماده ۲۹- محکوم علیه غایب حق دارد به رای غیابی ظرف مهلت بیست روز از تاریخ ابلاغ واقعی، اعتراض نماید این اعتراض وخواهی نامیده می شود و قابل رسیدگی است.

ماده ۳۰- گزارش اصلاحی شورا قابل اعتراض نمی باشد و قطعی است.

ماده ۳۱- کلیه آراء صادره موضوع مواد (۹) و (۱۱) این قانون ظرف مدت بیست روز از تاریخ ابلاغ قابل تجدیدنظر خواهی می باشد. مرجع تجدیدنظر از آراء شورا، قاضی شورا و مرجع تجدیدنظر از آراء قاضی شورا دادگاه عمومی همان حوزه قضائی می باشد. چنانچه مرجع تجدیدنظر آراء صادره را نقض نماید راساً مبادرت به صدور رای می نماید.

ماده ۳۲- هرگاه در تنظیم یا نوشتن رای سهو قلم رخ بدهد مانند از قلم افتادن کلمه ای یا اضافه شدن آن و یا اشتباه در محاسبه صورت گرفته باشد تا وقتی که نسبت به آراء مذکور اعتراض نشده است، قاضی شورا با درخواست ذی نفع رای را تصحیح می کند و رای تصحیح شده به طرفین ابلاغ خواهد شد. تسلیم رونوشت رای اصلی بدون رای تصحیح شده ممنوع است.

ماده ۳۳- اجراء آراء قطعی در امور مدنی به درخواست ذی نفع و با دستور قاضی شورا پس از صدور برگه اجرائیه مطابق مقررات مربوط به اجراء احکام دادگاهها توسط واحد اجراء احکام دادگستری محل به عمل می آید.

ماده ۳۴- چنانچه محکوم علیه، محکوم به را پرداخت نکند و اموالی از وی به دست نیاید با تقاضای ذی نفع و دستور قاضی مراتب جهت اعمال قانون نحوه اجراء محکومیت های مالی به اجراء احکام دادگستری اعلام می شود.

مبحث هفتم - سایر مقررات

ماده ۳۵- عضویت در شورا افتخاری است. لیکن قوه قضائیه به تناسب فعالیت و میزان همکاری قضات، اعضاء و کارکنان شورا پاداش مناسب پرداخت می کند.

ماده ۳۶- در صورت فوت یا استعفاء یا عزل اعضاء شورا عضو علی البدل با دعوت رئیس حوزه قضائی جایگزین عضو مذکور می شود.

ماده ۳۷- در غیاب عضو شورا با دعوت رئیس شورا عضو علی البدل عهده دار وظیفه وی خواهد شد.

ماده ۳۸- چنانچه اعضاء شورا در انجام وظایف قانونی خود مرتکب تخلف شوند و یا حضور و مشارکت مناسب در جلسات شورا نداشته باشند یا شرایط عضویت در شورا را از دست بدهند رئیس حوزه قضائی مراتب را مستنداً جهت رسیدگی به هیات تخلفات اعضاء شورا اعلام می کند.

ماده ۳۹- هیات رسیدگی کننده به تخلفات مرکب از نماینده ای از سوی دادسرای انتظامی قضات، رئیس شورای حل اختلاف استان و مسوول حفاظت و اطلاعات دادگستری استان خواهد بود.

ماده ۴۰- اعضاء هیات رسیدگی کننده با ابلاغ رئیس قوه قضائیه برای مدت سه سال منصوب می شوند و انتخاب مجدد آنان بلامانع است.

ماده ۴۱- چنانچه هیات رسیدگی کننده پس از دعوت از عضو شورا و شنیدن اظهارات و دفاعیات وی فقدان یکی از شرایط عضویت یا غیبت غیرمجاز او را احراز نماید حکم به عزل وی صادر می کند، این حکم قطعی است.

ماده ۴۲- چنانچه قاضی شورا در انجام وظایف قانونی مربوط به شورا، مرتکب تخلف شود مراتب توسط رئیس حوزه قضائی یا هیات موضوع ماده (۴۰) این قانون به دادسرای انتظامی قضات اعلام می شود تا مطابق مقررات مربوط به تخلفات و جرائم قضات رسیدگی شود.

ماده ۴۳- چنانچه اعضاء شورا در مقابل دریافت وجه یا سند پرداخت وجه یا مال یا ارائه خدمت به نفع یکی از طرفین اظهار نظر کنند، به مجازات بزه موضوع ماده (۵۸۸) قانون مجازات اسلامی مصوب ۲/۳/۱۳۷۵ محکوم خواهند شد.

ماده ۴۴- چنانچه اعضاء شورا در آزمون استخدام قضات، وکالت دادگستری، مشاور حقوقی یا کارشناس رسمی دادگستری پذیرفته شوند و حداقل سه سال سابقه همکاری با شورا داشته باشند و حسن سابقه آنان به تایید رئیس کل شوراهای حل اختلاف استان برسد مدت کارآموزی آنان به نصف، تقلیل خواهد یافت.

ماده ۴۵- پرونده هایی که تا زمان اجراء این قانون منتهی به اتخاذ تصمیم نشده باشد، با رعایت مقررات این قانون در شوراهای حل اختلاف رسیدگی و نسبت به آنها اتخاذ تصمیم خواهد شد.

ماده ۴۶- چنانچه به اعضاء شورا در مقام انجام وظیفه و یا به مناسبت آن توهین شود، مرتکب به مجازات بزه موضوع ماده (۶۰۹) قانون مجازات اسلامی مصوب ۲/۳/۱۳۷۵ محکوم خواهد شد.

ماده ۴۷- در مواردی که شورا به عنوان داور مورد توافق طرفین به دعاوی و اختلافات رسیدگی می کند رعایت مقررات مربوط به داوری مطابق قانون آئین دادرسی مدنی دادگاه عمومی و انقلاب الزامی است.

ماده ۴۸- جهت تقویت و توسعه شوراها، وزارتخانه ها و سازمانها و نهادهای دولتی و عمومی و قضائی ملزم به همکاری با این نهاد، به ویژه تامین و تخصیص نیروی اداری و قضائی لازم از طریق مامور به خدمت شدن کارکنان دولت در شوراها هستند.

ماده ۴۹- دولت هر ساله بودجه مورد نیاز شوراها را براساس بودجه پیشنهادی قوه قضائیه در قالب ردیف مستقل پیش بینی می کند، تامین امکانات اداری و تجهیزات و مکان و امور مالی و پشتیبانی شوراها را حل اختلاف به عهده قوه قضائیه است.

ماده ۵۰- آئین نامه اجرائی این قانون ظرف مدت سه ماه از تاریخ تصویب توسط وزیر دادگستری تهیه و به تصویب رئیس قوه قضائیه می رسد.

ماده ۵۱- کلیه قوانین و مقررات مغایر با این قانون ملغی الاثر اعلام می گردد.

قانون فوق مشتمل بر پنجاه و یک ماده و ده تبصره در جلسه مورخ هجدهم تیر ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت کمیسیون قضائی و حقوقی مجلس شورای اسلامی طبق اصل هشتاد و پنجم (۸۵) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تصویب گردید و پس از موافقت مجلس با اجراء آزمایشی آن به مدت پنج سال، در تاریخ ۱۶/۵/۱۳۸۷ به تایید شورای نگهبان رسید.

رئیس مجلس شورای اسلامی - علی لاریجان

آئین نامه اجرائی قانون شوراهای حل اختلاف

متن ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۷۹/۱/۱۷ مجلس شورای اسلامی

ماده ۱۸۹ - به منظور کاهش مراجعات مردم به محاکم قضایی و در راستای توسعه مشارکتهای مردمی، رفع اختلافات محلی و نیز حل و فصل اموری که ماهیت قضایی ندارد و یا ماهیت قضایی آن از پیچیدگی کمتری برخوردار است به شوراهای حل اختلاف واگذار می گردد. حدود وظایف و اختیارات این شوراها، ترکیب و نحوه اعضای آن براساس آئین نامه ای خواهد بود که به پیشنهاد وزیر دادگستری و تصویب هیئت وزیران و به تایید رئیس قوه قضائیه می رسد.

آیین نامه اجرایی ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

ماده ۱: تشکیل شورا

- ۱- در اجرای ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، به منظور کاهش مراجعات مردم به محاکم قضایی و در راستای توسعه مشارکت های مردمی، شورای حل اختلاف، که در این آئین نامه به اختصار شورا نامیده می شود، بر اساس سیاستگذاری ای که قوه قضائیه برای اجرای تدریجی آن در سطح استان های کشور اعمال خواهد نمود، مطابق مواد بعدی تشکیل می گردد.
- ۲- ضرورت تشکیل شورا در هر محل اعم از روستا، بخش، شهر و یا محدوده ای از شهر، همچنین حوزه صلاحیت محلی آن را رئیس حوزه قضایی و فرماندار با مشورت شورای اسلامی شهر یا روستا تعیین می نمایند.
- ۳- تشکیل شورا منوط به موافقت رئیس کل دادگستری استان می باشد.
- ۴- تا وقتی که شورا در محلی تشکیل نشده یا شروع به کار نکرده و یا به هر علت تعطیل و یا منحل شده باشد رسیدگی به امور مربوط به صلاحیت شورا کماکان با مراجع قضایی مربوط خواهد بود.
- ۵- قوه قضائیه به طریق مقتضی نسبت به آموزش اعضای شورا اقدام می نماید.

ماده ۲: افتخاری بودن عضویت

- ۱- عضویت در شورا افتخاری است، لیکن به تناسب وسعت حوزه، میزان فعالیت و آمار کارکرد، پاداش مناسبی به تشخیص رئیس دادگستری استان به آنان پاداش در سال اول از محل صرفه جویی های قوه قضائیه و برای سنوات بعد در ردیف مستقل در بودجه دادگستری جمهوری اسلامی ایران پیش بینی خواهد شد.

ماده ۳: دفتر شورا

هر شورایی دارای دبیرخانه ای خواهد بود که مسئول آن توسط شورا تعیین و منصوب می گردد و مسئول تنظیم و حفظ پرونده ها و اموری است که برای انجام وظایف شورا ضرورت دارد و کارکنان دبیرخانه توسط حوزه قضائی مربوط، آموزش های لازم را خواهند دید.

ماده ۴: انتخاب اعضاء

۱- شورا از سه عضو تشکیل می شود. یک نفر به انتخاب قوه قضائیه به عنوان رئیس شورا و یک نفر با انتخاب شورای شهر یا بخش یا روستای مربوط حسب مورد و یک نفر معتمد محل توسط هیأتی مرکب از رئیس حوزه قضائی، فرماندار، فرمانده نیروی انتظامی و امام جمعه و در صورت نبودن امام جمعه، روحانی برجسته محل برای مدت سه سال انتخاب می شوند. جلسات هیئت مذکور به دعوت رئیس حوزه قضائی تشکیل و رای اکثریت در انتخاب معتبر است.

۲- احکام اعضای منتخب توسط ریاست قوه قضائیه یا کسی که از سوی ایشان مشخص خواهد شد، صادر و ابلاغ می شود.

۳- در صورت استعفا، فوت و غیبت غیر موجه بیش از چهار جلسه یا از دست دادن یکی از شرایط عضویت در شورا، فرد دیگری به کیفیت مقرر در این آئین نامه به جای او برای بقیه مدت انتخاب می شود.

۴- تشخیص موجه بودن یا نبودن عدم حضور پس از بررسی به عهده رئیس دادگستری استان خواهد بود.

تبصره ۵- در مواقعی که یک شورای حل اختلاف برای چند روستا تشکیل می شود، یک نفر به انتخاب شورای بخش در شورا عضویت خواهد داشت.

ماده ۵: شرایط عضویت

شرایط عضویت در شورا عبارت است از:

الف- تابعیت جمهوری اسلامی ایران

ب- التزام به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

ج- داشتن حداقل ۲۵ سال سن

د- دارا بودن اهلیت قانونی

ه- نداشتن سابقه محکومیت کیفری موثر

و-عدم اعتیاد به مواد مخدر

ز-حسن شهرت و عدالت لازم

ح-دارا بودن سواد کافی و آشنایی نسبی با موازین فقهی و مقررات قانونی

۱- فارغ التحصیلان رشته های حقوق، فقه و معارف اسلامی و سایر رشته های علوم انسانی با گرایش علوم اجتماعی و یا معادل آنها با داشتن سایر شرایط از اولویت برخوردارند.

ماده ۶: سمت های شغلی مانع از عضویت

اشخاص ذیل تا وقتی در سمت های شغلی خود هستند، حق عضویت در شورا را ندارند:

الف- قضات و کارکنان اداری دادگستری

ب- اعضای نیروهای نظامی و انتظامی

ج- استانداران، فرمانداران، روسای ادارات و معاونان آنها و مدیران و اعضای هیئت مدیره شرکت های دولتی

د- وکلا، کارشناسان رسمی دادگستری، سردفتران اسناد رسمی و دفتر یاران

ماده ۷: حدود صلاحیت

شورا در موارد ذیل صالح به رسیدگی می باشد:

۱- مذاکره به منظور ایجاد سازش بین طرفین در کلیه امور مدنی و همچنین امور جزایی که رسیدگی به آن منوط به شکایت شاکی خصوصی بوده و با گذشت وی تعقیب موقوف می گردد.

۲- حل و فصل دعاوی و شکایت مطروحه با رعایت مراتب ذیل:

الف- در امور حقوقی

۱- کلیه دعاوی راجع به اموال منقول، دیون، منافع، زیان ناشی از جرم، ضمان قهری در صورتی که خواسته دعوی بیش از مبلغ ۱۰ میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) نباشد.

۲- دعاوی خلع ید از اموال غیر منقول، تخلیه اماکن مسکونی و دعاوی راجع به حقوق ارتفاعی از قبیل: حق العبور، حق المجری، مزاحمت و همچنین ممانعت از حق و تصرف عدوانی در صورتی که اصل مالکیت محل اختلاف نباشد.

۳- الزام به انجام شروط و تعهدات راجع به معاملات و قراردادها در حدود صلاحیت در دعاوی مالی

- ۴- مهر و موم، صورت برداری و تحریر ترکه
- ۵- تامین و حفظ دلائل و امارات
- ۶- دعاوی مالی در صورت تراضی کتبی طرفین بدون رعایت حد نصاب

ب- در امور کیفری

- ۱- مراقبت در حفظ آثار جرم و جلوگیری از فرار متهم در جرایم مشهود از طریق اعلام فوری به نزدیک ترین مرجع قضایی یا ماموران انتظامی
- ۲- رسیدگی به جرایمی که مجازات قانونی آنها حداکثر تا پنج میلیون (۵۰۰۰/۰۰۰) ریال جزای نقدی است و یا جمع مجازات قانونی حبس و جزای نقدی پس از تبدیل حبس به جزای نقدی تا پنج میلیون (۵۰۰۰/۰۰۰) ریال می گردد.
- ۲- رسیدگی به جرایمی که مجازات قانونی آنها کمتر از ۹۱ روز حبس و یا مجازات تعزیری موضوع تخلفات رانندگی باشد (بند ۱ ماده ۳ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین، مصوب سال های ۱۳۷۳ و ۱۳۷۴)
- تبصره ۱-** رسیدگی به اموری که به موجب قوانین در صلاحیت مراجع غیر قضایی بوده است، کماکان به عهده همان مراجع است.
- تبصره ۲-** رسیدگی به پرونده هایی که قبل از تشکیل شورا در دادگاه ها مطرح شده است، به عهده همان دادگاه ها است، مگر آن که طرفین، ارجاع را به شورای حل اختلاف درخواست نمایند.

ماده ۸: شروع به رسیدگی

شورا به کلیه موارد موضوع صلاحیت خود در صورتی اقدام به رسیدگی می نماید که:

- الف- درخواست یا شکایت به صورت کتبی و یا شفاهی مطرح شده باشد. موارد شفاهی در صورت مجلس درج می گردد.
- ب- طرفین دعوا در حوزه شورا ساکن و یا اشتغال به کار داشته باشند، مگر آن که طرفین بر اقامه دعوی در محل سکونت و یا اشتغال یکی از آنها تراضی نمایند.
- ج- اموال غیر منقول، واقع در حوزه شورا باشد، هر چند طرفین مقیم آن حوزه نباشد.
- د- جرم در حوزه شورا به وقوع پیوسته باشد.

ماده ۹: جهات رد عضو

جهات رد عضو یا اعضای شورا جز در مواردی که طرفین با یکدیگر تراضی کرده باشند، همان جهات رد دادرسان می باشد که در قانون آئین دادرسی ذکر شده و در صورت رد به جای عضو یا اعضای مردود عضو علی البدل جانشین خواهد شد.

ماده ۱۰: تشریفات رسیدگی و مجانی بودن اقدامات

- ۱- رسیدگی در شورا تابع تشریفات قانون آئین دادرسی نبوده و شورا به طریق مقتضی طرفین را دعوت نموده و اظهارات و مدافعات آنان را استماع و خلاصه ای از آن را صورت مجلس و به امضای اعضا و طرفین می رساند.
- ۲- طرح شکایت یا دعوی، اعتراض و تجدیدنظر خواهی و اجرای آرا در هر مرحله مجانی خواهد بود.

ماده ۱۱: انجام تحقیقات

شورا می تواند اقداماتی از قبیل معاینه و تحقیق محل را به یکی از اعضا ارجاع و یا بر اساس ضرورت، نظر کارشناسی در خصوص موضوع تحصیل نماید.

ماده ۱۲: تکلیف ادارات و ضابطان دادگستری

در همکاری در مواردی که انجام وظایف و اجرای تصمیم شورا مستلزم همکاری مراجع دولتی یا عمومی و ضابطان دادگستری است، مراجع مذکور مکلف به همکاری بوده و در صورت تخلف حسب مورد مستوجب تعقیب کیفری، اداری و انتظامی می باشند.

ماده ۱۳: در خواست مشاور

قوه قضائیه از بین قضات شاغل یا بازنشسته یا مستعفی یا وکلای دادگستری یا اعضای هیئت علمی شاغل یا بازنشسته دانشگاهها و موسسات عالی آموزشی در رشته حقوق یا از بین سایر افراد فارغ التحصیل در رشته حقوق به شرط دارا بودن شرایط استخدام قضات یک نفر را به عنوان مشاور شورای حل اختلاف انتخاب خواهد نمود.

آرای شورای حل اختلاف نزد مشاور ارسال می گردد در صورتی که مشاور تصمیم شورا را از جهت صلاحیت و مقررات مذکور در این آیین نامه و سایر قوانین مربوط صحیح تشخیص دهد اجرای تصمیم شورا را در دعاوی مدنی ظرف پنج روز به متصدی دفتر دادگاه محل یا دبیرخانه شورا ابلاغ خواهد نمود و در امور کیفری مراتب را به ماموران انتظامی جهت اجرای تصمیمات شورا ابلاغ می نماید و در صورتی که مشاور تشخیص دهد که در رسیدگی حدود صلاحیت شورای حل اختلاف و سایر مقررات رعایت نشده است، پرونده را برای رسیدگی به مرجع صلاحیت دار دادگستری ارسال خواهد داشت.

ماده ۱۴: سعی در سازش

شورا مکلف است در کلیه اختلافات مرجوعه سعی و تلاش نماید تا موضوع به صورت سازش خاتمه یابد، در صورت حصول سازش، موضوع سازش و شرایط آن به ترتیبی که واقع شده در صورت مجلس و این صورت مجلس به امضای اعضای شورا و طرفین می رسد. مفاد سازش نامه که به ترتیب فوق تنظیم می شود، نسبت به طرفین و وراث و قائم مقام قانونی آنان نافذ و معتبر است و در این صورت مانند احکام دادگاههای دادگستری به موقع اجرا گذاشته می شود.

ماده ۱۵: تعیین تکلیف پرونده های خارج از صلاحیت

در صورتی که شورا رسیدگی به موضوع مطروحه را در صلاحیت خود نداند، در امور کیفری پرونده را جهت طرح دعوا در دادگاه صالح ابلاغ و پرونده مطروحه در شورا را بایگانی می نماید .

ماده ۱۶: صدور رای

۱- شورا پس از رسیدگی طبق نظر اکثریت اتخاذ تصمیم نموده و رای خود را مستدل و موجه به صورت کتبی به طرفین ابلاغ می نماید .

۲- رای شورا نباید مغایر با قوانین موجد حق باشد در غیر این صورت فاقد اعتبار خواهد بود.

ماده ۱۷: اصلاح رای

هرگاه در تنظیم و نوشتن رای شورا، سهو قلم رخ دهد؛ مانند حذف یا اضافه شدن کلمه ای و یا اشتباه در محاسبه، شورا راساً با درخواست ذی نفع رای تصحیح می نماید. رای تصحیحی به طرفین ابلاغ خواهد شد.

ماده ۱۸: اعتراض به رأی

۱- رای شورا ظرف بیست روز از تاریخ ابلاغ به طرفین قابل تجدیدنظرخواهی در دادگاه عمومی حوزه مربوطه است؛ مشروط بر این که اکثریت اعضای شورا با رسیدگی به اعتراض و تجدیدنظر خواهی موافق بوده و لزوم تجدیدنظر خواهی را درخواست نمایند. در صورت تجدیدنظر رای دادگاه قطعی است .

۲- آرای غیابی شورا ظرف مدت مذکور قابل واخواهی در همان شورا می باشد.

ماده ۱۹: اجرای آرا

آرای قطعی در امور مدنی به درخواست ذی نفع و به دستور رئیس شورا با صدور اخطار اجرایی به موقع اجرا گذاشته می شود. چنانچه با ابلاغ اخطار دایره اجرای محکوم له ظرف ده روز حکم را اجرا ننمایند، پرونده جهت اقدام قانونی برای اجرای حکم به اجرای احکام دادگاه یا دادگستری محل تحویل می گردد و در امور کیفری در صورتی که محکوم علیه مایل به پرداخت جزای نقدی بود، آن را به حسابی که شورا تعیین خواهد کرد به حساب دولت واریز و قبض سپرده آن را ضمیمه می نماید و در صورت امتناع، پرونده جهت اقدامات اجرایی در امر کیفری به دادگاه یا دادگستری محل تحویل میگردد.

ماده ۲۰: رعایت مقررات داوری

در مواردی که شورا به عنوان داور مرضی الطرفین به منازعه و اختلاف رسیدگی می کند، رعایت مقررات مربوط به داوری مذکور در مواد ۴۵۴ الی ۵۰۱ قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی الزامی است.

ماده ۲۱: تامین و تجهیز لوازم و امکانات

۱- محل تشکیل شورا با مشورت رئیس حوزه قضایی توسط فرمانداری تهیه و در اختیار شورا قرار خواهد گرفت.

۲- تامین محل، تجهیزات و وسایل اولیه از امکانات موجود و کمک های مردمی، متناسب با مراجعات به عهده فرمانداری محل است.

ماده ۲۲: نظارت دادگستری

رئیس حوزه قضایی در حسن جریان امور شورای حوزه قضایی خود نظارت خواهد نمود و در صورت مشاهده بی نظمی یا تقصیر در انجام وظایفی که به عهده شورا محول گردیده و همچنین در صورتی که یک یا چند نفر از اعضا به علتی قادر به انجام وظیفه نبوده و یا شرایط ادامه عضویت در شورا را از دست داده باشند، مراتب را به هیئت مقرر در ماده ۴ این آئین نامه جهت اقدام لازم گزارش خواهد نمود.

ماده ۲۳: اداره کل امور شوراها

به منظور ایجاد هماهنگی و اعمال سیاست گذاری واحد در امور شوراها، اداره کل امور شوراها، حل اختلاف زیر نظر قوه قضائیه تشکیل می شود.

بخش اول: نحوه رسیدگی عملی به امور کیفری در شورای حل اختلاف

فصل اول: مفاهیم جزائی

مبحث اول: کلیات (آشنایی با مفاهیم امور جزائی)

۱- جرم و مجازات

به دلالت ماده ۲ قانون مجازات اسلامی هر فعل یا ترک فعل که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد، جرم محسوب می شود.

فعل: مثل ارتکاب اهانت که در ماده ۶۰۸ قانون مجازات اسلامی برای آن مجازات شلاق یا جزای نقدی پیش بینی شده است.

ترک فعل: مثل ترک انفاق که در ماده ۶۴۲ قانون مجازات اسلامی برای آن مجازات حبس پیش بینی شده است.

به دلالت ماده ۱۲ قانون مجازات اسلامی مجازاتها انواع مختلف دارند که عبارتند از: حدود - قصاص - دیات - تعزیرات و مجازاتهای بازدارنده، آنچه به شوراهای حل اختلاف مربوط می شود قسم اخیر یعنی تعزیرات و مجازاتهای بازدارنده است آن هم محدود است به جرائمی که مجازات قانونی آنها حداکثر تا ۵۰۰۰۰۰۰۰ ریال جزای نقدی یا جرائمی که مجازات قانونی آنها کمتر از ۹۱ روز حبس باشد. لازم به ذکر است اگر جمع مجازات جزای نقدی و حبس پس از تبدیل حبس به جزای نقدی بیش از ۵۰۰۰۰۰۰۰ میلیون ریال نباشد رسیدگی به جرم مورد نظر در صلاحیت شورا خواهد بود. همچنین در قسمت ب ماده ۷ آئین نامه مبحث عنه مجازات تعزیری موضوع تخلفات رانندگی را نیز اشاره نموده که زیر مجموعه جزای نقدی و حبس مذکور می باشد.

انواع جرائمی که مجازات آن در قانون مجازات اسلامی یا قوانین دیگر دارای شرایط مزبور است در جزوه جداگانه منعکس می باشد. به دلالت ماده ۱۱ قانون مجازات اسلامی هیچکس را نمی توان به موجب قانون مؤخر بر ارتکاب فعل مجازات کرد و به عبارت دیگر قانون عطف به ماسبق نمی شود و ناظر به آینده است. البته چنانچه قانونی مؤخر بر ارتکاب فعل مجرمانه تصویب شود از لحاظ مجازات خفیف تر و یا از جهاتی مساعدتر به حال مرتکب باشد یا اصلاً عمل ارتكابی را جرم نداند از مستثنیات قاعده مزبور بوده و عطف به ماسبق گردد.

۲- تخفیف مجازات

شورای حل اختلاف می تواند در صورت احراز جهات مخففه مجازات تعزیری اشاره شده را تخفیف دهد و یا تبدیل به مجازات از نوع دیگر نمایند که مناسب تر به حال مرتکب باشد، جهات مخففه به شرح مذکور در ماده ۲۲ قانون مجازات اسلامی عبارتند از:

۱- گذشت شاکی یا مدعی خصوصی

۲- اظهارات و راهنمایی های متهم که در شناختن شرکاء و معاونان جرم و یا کشف اشیائی که از جرم تحصیل شده است مؤثر باشد.

- ۳- اوضاع و احوال خاصی که متهم تحت تأثیر آن مرتکب جرم شده است از قبیل رفتار و گفتار تحریک آمیز مجنی علیه یا وجود انگیزه شرافتمندانه در ارتکاب جرم .
- ۴- اعلام متهم قبل از تعقیب و یا اقرار او در مرحله تحقیق که مؤثر در کشف جرم باشد
- ۵- وضع خاص متهم یا سابقه او .
- ۶- اقدام یا کوشش متهم به منظور تخفیف اثرات جرم یا جبران زیان ناشی از آن. شورا موظف است جهات تخفیف مجازات را در حکم خود صریحاً قید نماید .

۳- تعلیق اجرای مجازات

به تجویز ماده ۲۵ قانون مجازات اسلامی در کلیه محکومیت های تعزیری و یا بازدارنده شورای حل اختلاف می تواند اجرای تمام یا قسمتی از مجازات را با رعایت شرایط زیر از ۲ تا ۵ سال تعلیق نماید .

الف - محکوم علیه سابقه محکومیت قطعی به مجازاتهای زیر را نداشته باشد :

محکومیت قطعی به حد - قطع یا نقص عضو - حبس بیش از یک سال در جرائم عمدی - جزای نقدی بیش از ۲ میلیون ریال و یا محکومیت قطعی دو بار یا بیشتر به علت جرم های عمدی با هر میزان مجازات .

ب - دادگاه با ملاحظه وضع اجتماعی و سوابق زندگی محکوم علیه و احوالی که موجب ارتکاب جرم شده اجرای تمام یا قسمتی از مجازات را مناسب نداند .

اعمال تعلیق در اجرای مجازات درباره کسانی که به جرائم عمدی متعدد محکوم است می شوند، قابل اجرا نیست. قابل ذکر است تعلیق اجرای مجازات زمانی میسر است که شورا در زمان صدور حکم خود آنرا مقرر نماید، ضمن اینکه هر گاه مجازات جرمی جزای نقدی توأم با دیگر تعزیرات باشد، جزای نقدی قابل تعلیق نیست. لیکن به عنوان مثال در صورتی که مجازات مورد نظر صرفاً حبس یا جزای نقدی یا شلاق باشد تعلیق آن جایز خواهد بود. این مطلب از ماده ۲۶ قانون مجازات اسلامی بدست می آید.

۴- دستورات ضمن حکم تعلیقی

به تجویز ماده ۲۹ قانون مجازات اسلامی شورا می تواند ضمن تعلیق اجرای مجازات، دستور خودداری محکوم علیه از اشتغال به کار یا حرفه معین و یا خودداری از رفت و آمد به محل های معین یا معرفی خود در زمانهای مشخص به شخص یا مقامی که شورا معین می کند و یا اشتغال به تحصیل در یک موسسه فرهنگی صادر نماید. این موارد صرفاً در مدت تعلیق میسر است که ۲ تا ۵ سال بود و در حکم بایستی معین شود. اگر مجرمی که مجازات او معلق شده است در مدت تعلیق بدون عذر موجه از دستور شورا به شرح مذکور تبعیت ننماید پس از ثبوت مورد در شورای حل اختلاف برای بار اول به مدت تعلیق اجرای مجازات او یک تا دو سال افزوده و برای بار دوم حکم تعلیق لغو و مجازات معلق به موقع اجرا گذاشته خواهد شد. در ضمن چنانچه محکوم علیه از زمان صدور قرار تعلیق اجرای مجازات در مدتی که از طرف شورا مقرر گردیده مرتکب جرائم موضوع محکومیت

مندرج در بند الف ماده ۲۵ قانون مجازات اسلامی شود محکومیت تعلیقی او بی اثر و از سجل کیفری او محو می شود و الا در صورت ارتکاب جرم جدید قرار تعلیق اجرای مجازات لغو و حکم صادره درباره محکوم علیه اجرا خواهد شد. ماده ۳۳ قانون مجازات اسلامی موید این مطلب است.

۵-مباشر و شریک در ارتکاب جرم

مباشر: عامل ارتکاب جرم است و در ارتکاب جرم می تواند تنها باشد یا دیگران با او مشارکت نمایند. به عبارت دیگر مباشر کسی است که خود فعل مجرمانه را مرتکب می شود.

شریک در جرم: به دلالت ماده ۴۲ قانون مجازات اسلامی هر کس عالماً یا عامداً با شخص دیگری در یکی از جرائم قابل تعزیر مشارکت نماید و جرم مستند به عمل همه آنها باشد خواه عمل هر یک به تنهایی برای وقوع جرم کافی باشد خواه نباشد و خواه اثر کار آنها مساوی باشد خواه متفاوت، شریک در جرم محسوب و مجازات او مجازات فاعل مستقل آن جرم خواهد بود. اگر تأثیر مداخله و مباشرت شریکی در حصول جرم ضعیف باشد دادگاه مجازات او را به تناسب عمل او تخفیف می دهد.

۶-معاونت در جرم

به دلالت ماده ۴۳ قانون مجازات اسلامی اگر کسی به عنوان مباشرت در ارتکاب جرم دخیل نبوده ولی یکی از اقدامات ذیل را انجام داده باشد معاون در ارتکاب جرم بوده و به تشخیص مرجع صادر کننده حکم تعزیر خواهد شد.

۱- هر کس دیگری را تحریک یا ترغیب یا تهدید یا تطمیع به ارتکاب جرم نماید و یا به وسیله دسیسه و فریب و نیرنگ موجب وقوع جرم شود.

۲- هر کس با علم و عمد وسایل ارتکاب جرم را تهیه کند و یا طریق ارتکاب آنرا با علم به قصد مرتکب ارائه دهد.

۳- هر کس عالماً عامداً وقوع جرم را تسهیل نماید. ممکن است مجازات معاون جرم، در قانون تصریح شده باشد که در این صورت همان مجازات برای او تعیین و چنانچه تصریح نشده باشد مجازات معاون در ارتکاب جرم، به تشخیص مقام صادر کننده حکم تعیین خواهد شد. لازم به ذکر است برای تحقق معاونت در جرم وجود و حدت قصد و تقدم و یا اقتران زمانی بین عمل معاون و مباشر جرم شرط است.

۷-تعدد جرم

اگر متهم دو جرم از نوع مختلف انجام داده باشد شورا برای هر یک از دو جرم یک مجازات جداگانه تعیین خواهد کرد و اگر دو جرم ارتكابی یکسان باشند. شورا با تعیین یک مجازات می تواند آن را تشدید کند. اما اگر شخص مرتکب یک عمل شده ولی عمل او دارای عناوین متعدد جرم باشد شورا مجازات اشد را مورد حکم قرار خواهد داد. این توضیحات مبتنی بر مواد ۴۶ و ۴۷ قانون مجازات اسلامی است.

۸- تکرار جرم

شخصی که اتهام او در شورا تحت رسیدگی است ممکن است قبلاً به مجازات تعزیری یا باز دارنده محکوم و حکم صادره در مورد او اجرا شده ولی مجدداً مرتکب جرم شده باشد. در این صورت به تجویز ماده ۴۸ قانون مجازات اسلامی شورا در تعیین مجازات جرم جدید برای متهم می تواند مجازات او را تشدید نماید. تشدید مجازات چنین شخصی اجباری نیست بلکه اگر شورا تشدید را لازم بداند اعمال خواهد نمود.

مبحث دوم: مسؤلیت جزائی

۱- مبرا بودن اطفال از مسؤلیت جزایی

بدلالت ماده ۴۹ قانون مجازات اسلامی صغار (اطفال) از مسؤلیت کیفری مبرا هستند صغیر فردی را گویند که به سن بلوغ شرعی نرسیده باشد، سن بلوغ شرعی در مورد دختر ۹ سال تمام قمری و در مورد پسر ۱۵ سال تمام قمری می باشد. (ماده ۱۲۱۰ قانون مدنی)

۲- عدم مسؤلیت مجانین

مجانین اگر در زمان ارتکاب جرم دچار جنون بوده باشند قابل مجازات نیستند. بدلالت ماده ۵۱ قانون مجازات اسلامی جنون در حال ارتکاب جرم به هر درجه که باشد رافع مسؤلیت کیفری است. جنون اختلال مشاعر آدمی است که از تشخیص بدو خوب و سود و زیان عاجز باشد. (جعفری لنگرودی- دکتر محمد جعفر- مبسوط در ترمینولوژی حقوق- جلد سوم- انتشارات گنج دانش- صفحه ۱۵۷۸) تشخیص این امر که شخص مسؤل اعمال خود می باشد یا نه به عبارت دیگر تشخیص این که شخص عاری از جنون است یا خیر با پزشک قانونی است بنابراین در صورت تأیید جنون توسط پزشک قانونی این وضعیت در هر درجه ای که باشد ضعیف یا قوی موجب رفع مسؤلیت کیفری است و چنین شخصی قابل تعقیب کیفری نیست. البته به دلالت تبصره یک ماده ۵۱ قانون مجازات اسلامی اگر تادیب مرتکب موثر باشد مرجع صادر کننده حکم در مورد تادیب شخص تصمیم لازم اتخاذ خواهد کرد.

۳- اثر اکراه یا اجبار

به دلالت ماده ۵۴ قانون مجازات اسلامی در جرائم موضوع مجازاتهای تعزیری هرگاه کسی بر اثر اجبار یا اکراه که عادتاً قابل تحمل نباشد مرتکب جرمی گردد مجازات نخواهد شد، در این مورد اجبار کننده به مجازات فاعل جرم محکوم می شود.

۴- ارتکاب جرم برای حفظ مال یا جان دیگری

ماده ۵۵ قانون مجازات اسلامی بیان می دارد: هر کس هنگام بروز خطر شدید از قبیل آتش سوزی - سیل - طوفان به منظور حفظ جان یا مال خود یا دیگری مرتکب جرمی شود مجازات نخواهد شد، مشروط بر اینکه خطر را عمداً ایجاد نکرده و عمل ارتكابی نیز با خطر موجود متناسب بوده و برای

رفع آن ضرورت داشته باشد. لازم به ذکر است به اعتبار ماده ۵۶ قانون مجازات اسلامی اعمالی که برای آنها مجازات مقرر شده است در دو صورت جرم محسوب نمی شوند:

۱- در صورتی که ارتکاب عمل به امر آمر قانونی بوده و خلاف شرع هم نباشد

۲- در صورتی که ارتکاب عمل برای اجرای قانون اهم لازم باشد

۵- مرور زمان

باعنایت به ماده ۱۷۳ قانون آیین دادرسی کیفری مرور زمان نسبت به مجازاتهای بازدارنده جاری است منظور از مرور زمان مدتی است که پس از گذشت زمان مورد نظر تعقیب کیفری مرتکب مجوزی نداشته و بایستی موقوف شود. به این ترتیب چنانچه از تاریخ وقوع جرم تا انقضای مواعد ذیل تقاضای تعقیب نشده باشد یا از تاریخ اولین اقدام تعقیبی تا انقضای مواعد مذکور در ذیل، پرونده به صدور حکم منتهی شده باشد تعقیب موقوف خواهد شد.

۶- مواعد مرور زمان

با توجه به ماده ۱۷۳ قانون آیین دادرسی کیفری و با عنایت به موارد صلاحیت شورا مواعد مرور زمان به شرح ذیل محاسبه می شوند.

الف- جرمی که مجازات قانونی آن تا یک میلیون ریال جزای نقدی است با انقضای مدت ۵ سال از زمان ارتکاب جرم.

ب- جرمی که مجازات قانونی آن بیش از یک میلیون ریال جزای نقدی است با انقضای مدت ۱۰ سال از زمان ارتکاب جرم.

چنانچه شورای حل اختلاف با چنین موضوعی مواجه شود لازم است قرار موقوفی تعقیب صادر نماید. زیرا ماده ۶ قانون آیین دادرسی کیفری برای مرور زمان موقوف شدن تعقیب را مقرر کرده است.

مبحث سوم: صلاحیت

۱- تعریف صلاحیت

صلاحیت عبارتست از: توانایی قانونی شورای حل اختلاف برای رسیدگی به دعاوی و اختلافات و حل و فصل آنها. اعضای شورا باید قبل از رسیدگی به هر جرمی تشخیص دهند شکایتی که عنوان گردیده و مطرح شده داخل در محدوده توانایی و صلاحیت شورا می باشد تا ملزم و مکلف به رسیدگی باشند یا از محدوده توانایی و صلاحیت شورا خارج است؛ که در این صورت نه تنها تکلیفی به رسیدگی ندارند، بلکه باید الزاماً از رسیدگی خودداری نمایند. تشخیص صلاحیت هر شورا با همان شورا است.

۲- صلاحیت شورای داوری در رسیدگی به جرائم

به موجب بندهای ۲ و ۳ قسمت ب ماده ۷ آئین نامه مبحث عنه جرائم با مجازاتهای ذیل در صلاحیت رسیدگی شوراها حل اختلاف قرار دارند:

۱- جرایمی که مجازات قانونی آن تا ۵۰۰۰۰۰۰ ریال است.

۲- جرایمی که مجازات قانونی آن حبس و جزای نقدی است که پس از تبدیل حبس به جزای نقدی جمع آن دو تا ۵۰۰۰۰۰۰ ریال گردد.

۳- جرائمی که مجازات قانونی آن کمتر از ۹۱ روز حبس باشد.

شوراها حل اختلاف صرفاً مجازند به موضوعات کیفری با نصاب مشخص شده فوق و در محدوده جغرافیایی تعیین شده ای رسیدگی نمایند. یعنی در محدوده جغرافیایی آنان که جرم در آن واقع شده است. به عبارت دیگر موضوع صلاحیت در رابطه با جرائم بستگی به محل سکونت یا اشتغال آنان ندارد بلکه وقوع جرم در حوزه شورا مطرح است. بنابراین شورای حل اختلاف بخش - شهر یا شهرستان تنها مجاز به رسیدگی به آن امر کیفری می باشد که در حوزه آن شورا واقع شده باشد. چنانچه در موردی موضوع مطروحه در شورای حل اختلاف در صلاحیت آن شورا نباشد موظف است با صدور قرار عدم صلاحیت پرونده را به شورای حل اختلافی که صالح است ارسال نماید. اما اگر جرائمی در شورا مطرح شود که رسیدگی به آن در صلاحیت دادگاههای دادگستری باشد.

اعضا شورا وظیفه دارند با اعلام عدم صلاحیت پرونده را بایگانی کنند. ماده ۱۵ آئین نامه دلیل این توضیح است.

۳- صلاحیت محلی شورا

بر اساس بند (د) ماده ۸ آئین نامه اجرائی شوراها حل اختلاف در صورتی مجاز و صالح به رسیدگی هستند که جرم مورد ادعای شاکی در حوزه آن شورا واقع شده باشد بنابراین به صرف اعلام شکایت خصوصی و یا حضور متهم در حوزه یک شورا نباید وارد رسیدگی شوند، مگر اینکه تحقق

جرم در آن حوزه را احراز نمایند. به تعبیر دیگر وقوع جرم در حوزه شورا شرط لازم است برای رسیدگی، و با اجتماع سایر شرایط از جمله اعلام شکایت شاکی خصوصی و رعایت سایر ضوابط مکلف به رسیدگی می‌باشند. و با فرض این که شاکی در حوزه ای اعلام شکایت نماید که جرم در آن حوزه واقع نشده به شورای مرجع الیه با تکلیفی مواجه نیست و می‌تواند ضمن هدایت شاکی به مرجع ذیصلاح، پرونده را بایگانی نماید.

۴-رد صلاحیت اعضاء شورا

به دلالت ماده ۹ آیین نامه و ماده ۴۶ قانون آیین دادرسی کیفری در موارد ذیل اعضای شورای حل اختلاف بایستی از رسیدگی امتناع نمایند، علاوه بر اینکه اعضاء وظیفه امتناع از رسیدگی دارند طرفین پرونده نیز می‌توانند آنها را رد کنند.

الف - وجود قرابت نسبی یا سببی تا درجه سوم از هر طبقه بین عضو شورای حل اختلاف با یکی از طرفین پرونده.

به اعتبار ماده ۱۰۳۲ قانون مدنی منظور از طبقات و درجات مورد نظر عبارتند از:

طبقه اول: پدر، مادر، اولاد، نوه

طبقه دوم: اجداد، جدات، برادر، خواهر، فرزند برادر و خواهر

طبقه سوم: عمو، عمه، خاله، دایی، فرزند آنها با چنین درجه خویشاوندی عضو شورای حل اختلاف یا طرفین دعوی مجاز به رسیدگی نیست.

ب - عضو شورای حل اختلاف قیم یا مخدوم یکی از طرفین باشد یا یکی از طرفین مباشر یا متکفل امور عضو یا همسر او باشد.

ج - عضو شورای حل اختلاف یا همسر یا فرزندان آنان، وارث یکی از اشخاص باشد که در امر جزائی دخالت دارد.

د- عضو شورای حل اختلاف در همان امر جزائی قبلاً اظهار نظر ماهوی کرده و یا شاهد یکی از طرفین باشد.

ه- بین عضو شورا و یکی از طرفین یا همسر یا فرزند او دعوی حقوقی یا جزائی مطرح باشد و یا در سابق مطرح بوده و از تاریخ صدور حکم قطعی دو سال نگذشته باشد.

و - عضو شورا یا همسر یا فرزندان آنان نفع شخصی در موضوع مطروحه داشته باشند.

باوجود یکی از مراتب بالا شورا وظیفه دارد از رسیدگی امتناع و پرونده را به نزدیکترین شورای حل اختلاف هم عرض در همان حوزه شورا و اگر نبود همان بخش و شهر و شهرستان به ترتیب ارسال نماید.

مبحث چهارم: وظایف مقدماتی شورای حل اختلاف

به موجب آئین نامه اجرائی ماده ۱۸۹ قانون برنامه توسعه سوم، قبل از محاکمه و صدور حکم توسط شورای حل اختلاف وظایف دیگری به عهده این شورا نهاده شده است که در این فصل به بررسی آن پرداخته می شود.

۱- حفظ آثار جرم

شورای حل اختلاف به موجب بند ۱ قسمت ب ماده ۷ آئین نامه مزبور وظیفه دارد مراقبت در حفظ آثار جرم و جلوگیری از فرار متهم در جرائم مشهود بنماید.

به دلالت ماده ۲۱ قانون آیین دادرسی کیفری جرم در موارد ذیل مشهود است:

- ۱- جرمی که در مرئی و منظر ضابطین دادگستری واقع شده و یا بلافاصله مأمورین یاد شده در محل وقوع جرم حضور یافته یا آثار جرم را بلافاصله پس از وقوع مشاهده کنند.
- ۲- در صورتی که دو نفر یا بیشتر که ناظر وقوع جرم بوده اند و یا مجنی علیه بلافاصله پس از وقوع جرم شخص مجنی را مرتکب جرم معرفی نماید.
- ۳- بلافاصله پس از وقوع جرم علائم و آثار واضحه یا اسباب و دلایل جرم در تصرف متهم یافت شود یا تعلق اسباب و دلایل یاد شده به متهم محرز شود.
- ۴- در صورتی که متهم بلافاصله پس از وقوع جرم قصد فرار داشته و یا در حال فرار یا فوری پس از آن دستگیر شود.
- ۵- در مواردی که صاحب خانه بلافاصله پس از وقوع جرم ورود مأمورین را به خانه خود تقاضا نماید.
- ۶- وقتی که متهم ولگرد باشد.

۲- ضابطین و انواع آنها

شورا در امور دعوت طرفین و ابلاغ و جمع آوری دلایل جرم می تواند از ضابطین استفاده کند ضابطین دادگستری دو گروه هستند که عبارتند از: ضابطین عام و ضابطین خاص. ضابطین عام ضابطینی هستند که قانون در ارتباط با عموم وظایف قوه قضائیه و محاکم آنها را ضابط دانسته است. در حالیکه ضابطین خاص ضابطینی هستند که تنها در مورد خاص اختیار اقدام بعنوان ضابط دارند. با این تعریف مشخص گردید مثلاً جمع آوری دلایل و مدارک هر جرم را به ضابطین نیروی انتظامی می توان محول نمود ولی نسبت به ضابطین خاص نمی توان این وظیفه را محول کرد.

۳- ضابطین عام

بدلالت بند ۱ ماده ۱۵ قانون آیین دادرسی کیفری و ماده ۱۳ قانون تشکیل دادگاههای عمومی و انقلاب مامورین نیروی انتظامی ضابطین عام دادگستری هستند.

۴- ضابطین خاص

ضابطین خاص مامورینی هستند که طبق قانون در مورد خاص ضابط قلمداد شده اند و ذکر ضابطین خاص در این مجموعه تنها به منظور آشنایی اعضای شورا و امکان استفاده از آنان در موارد صلاحیت است نه این که در هر مورد امکان رجوع به آنان باشد و چه بسا با توجه به موارد صلاحیت شورا امکان رجوع به بعضی از ضابطین خاص از جمله فرمانده هوایما منتفی باشد ضابطین خاص عبارتند از:

۱- روسا و معاونین زندان نسبت به امور مربوط به زندانیان (ماده ۱۵)

۲- نیروی مقاومت بسیج مستندا به قانون حمایت قضائی از بسیج مصوب ۷۱/۱۰/۱

۳- نیروهای مسلح در موارد ارجاعی شورای عالی امنیت ملی به شرط اینکه امر ارجاعی تمام یا برخی از وظایف ضابطین باشد. (ماده ۱۵)

۴- ماموران شهرداری مستندا به ماده ۷ قانون حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب ۵۹/۳/۳

۵- فرمانده هوایما- گزارش فرمانده هوایما را میتوان مستندا بعنوان ضابط دادگستری مستند رسیدگی قرار داد (ماده ۳۲ قانون هوایما کی کشور مصوب ۱۳۲۸/۵/۱)

۶- کارکنان وزارت آب و برق (وزارت نیرو) مستندا به تبصره ۲ ماده ۱۰ قانون سازمان برق ایران مصوب ۴۶/۴/۱۹- گزارش کارکنان وزارت آب و برق که دارای ابلاغ مخصوص باشند.

۷- مأمورین جنگلبانی مستندا به ماده ۵۴ قانون حفاظت و بهره برداری از جنگل ها و مراتع (۴۶/۵/۲۵)

۸- مأمورین شکاربانی و حفاظت محیط زیست مستندا به ماده ۱۵ قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست مصوب ۵۳/۳/۲۸ و مواد ۱۰ الی ۱۴ قانون شکار و صید مصوب ۱۳۴۶

۹- بازرسان کار و کارشناسان بهداشت کار مستندا به ماده ۱۰۱ قانون کار (مصوب ۶۹/۸/۲۹)

۱۰- مأمورین وزارت جهاد کشاورزی و وزارت نیرو مستندا به ماده ۳۰ قانون توزیع عادلانه آب (۶۱/۱۲/۱۶) و ماده ۳ قانون حفظ و کاربری اراضی زراعی و باغها

۱۱- سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مستندا به مواد یک الی پنج اساسنامه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب (۶۱/۶/۱۵)

۱۲- واحد اطلاعات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی (بند ۲ ماده ۶ قانون تأسیس وزارت اطلاعات مصوب ۶۲/۵/۲۷)

۱۳- مأمورین پلیس انتظامی راه آهن (نظام نامه پاسبانی راه آهن مصوب ۱۳۱۴ و ماده ۷ قانون ایمنی راهها و راه آهن مصوب ۱۳۴۹)

۱۴- مأمورین وصول عایدات و کشف قاچاق مستندا به ماده ۱۸ قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۱۳۱۲

۱۵- مأموران گارد بنادر و گمرکات مستندا به ماده ۵ قانون بنادر و کشتیرانی مصوب ۱۳۲۸

۱۶- بازرسان سازمان تأمین اجتماعی مستندا به ماده ۱۰۲ قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴

۱۷- مأموران گمرک سرحدی مستندا به ماده یک قانون راجع به تعقیب جزائی مجرمین فراری از مناطق سرحدی مجاور ایران مصوب ۱۳۱۳

- ۱۸- مامورین شرکت پست و تلگراف مستندا به ماده ۱۰۵ قانون تاسیس شرکت مخابرات ایران مصوب ۱۳۵۰
- ۱۹- شورای اسلامی روستا مستندا به ماده ۲۴ قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۶۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام
- ۲۰- بازرسان و کارشناسان موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی مستندا به تبصره ۵ ماده ۹ قانون اصلاح قوانین و مقررات موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مصوب ۱۳۷۱

فصل دوم: تحقیقات در شورا

۱- شکایت شاکی

در جرائمی که شروع به رسیدگی آن مستلزم طرح شکایت از ناحیه صاحب حق می باشد فرد ذینفع بایستی طرح شکایت نماید، چنانچه شاکی ذینفع در موضوع شکایت نباشد یا بدون اختیارات قانونی از طرف دیگران شکایت نموده باشد همچنین در مواردی که شاکی اهلیت قانونی نداشته باشد به لحاظ فقد سمت قانونی و نداشتن اهلیت قرار منع پیگرد صادر خواهد شد. بدیهی است در موارد اخیر ولی یا قیم مجاز به طرح شکایت از طرف اشخاص محجور خواهند بود. در جرائم قابل گذشت چنانچه شاکی از شکایتش گذشت نماید بایستی تعقیب موقوف شود. ماده ۶ قانون آیین دادرسی کیفری دلیل این مطلب است.

۲- شروع به تحقیقات

طرح پرونده در شورای حل اختلاف و شروع به تحقیقات موضوع مستلزم ارجاع رئیس حوزه قضائی نمی باشد. بلکه رئیس شورا با پذیرش شکایت دستور تشکیل پرونده و رسیدگی را صادر خواهد نمود. در مواردی که جرم مشهود واقع می شود رسیدگی به آن جرم از حیث نصاب و صلاحیت به عهده شورای حل اختلاف باشد، ضرورتی ندارد موضوع به حضور رئیس حوزه قضایی بخش یا شهرستان مربوطه منعکس شود. بلکه در این موارد نیز شورا با رعایت صلاحیت خود وارد رسیدگی خواهد شد.

۳- نحوه انجام تحقیقات

با وصول شکوائیه یا گزارش به شورای حل اختلاف، و تشکیل پرونده حسب دستور رئیس شورا، اعضای شورا می توانند رسماً اقدام به انجام تحقیق و بررسی نمایند یا اینکه انجام تحقیق مورد نظر را از مرجع انتظامی بخواهند. چنانچه انجام تحقیقات از مرجع انتظامی خواسته شود، انجام آن از طرف مرجع انتظامی الزامی می باشد و بایستی نتیجه تحقیقات را به اعضاء گزارش نماید. با انجام تحقیقات در صورتی که استماع اظهارات گواه یا گواهان لازم باشد شورا می تواند با احضار گواهان مبادرت به استماع شهادت آنها نماید. البته برای این که آزادی گواه بهتر تأمین شود تحقیق از او در غیاب متهم یا شاکی موجه تر است مشروط بر این که گواهی وی بعداً به سمع آنان رسانده شده تا اگر نظری دارند ابراز نمایند. چنانچه پس از انجام تحقیقات بزهی در محدوده صلاحیت شورا متوجه متهم باشد شورا متهم را احضار می نماید. احضار متهم به هر طریق ممکن که شورا مقتضی بداند اعم از استفاده از پیک یا وسایل مخابراتی و یا به موجب برگه کتبی احضاریه یا دعوت نامه اداری میسر است در صورتی که متهم

احضار شود و ظرف مهلت پیش بینی شده برای حضورش در شورای حل اختلاف حاضر نگردد و جلب او لازم باشد، اعضای شورا وظیفه دارند مراتب را با ذکر ادله، صورتجلسه و پس از امضاء جلب متهم را از طریق ضابط تقاضا کنند مشروط بر این که متهم عذر موجهی از قبیل بیماری مانع از حرکت یا فوت بستگان درجه اول اعلام نکرده باشد در صورتی که متهم جلب شود بدیهی است که فاصله بین جلب و تحقیق از چنین متهمی در شورای مزبور و آزادی او نبایستی بیش از ۲۴ ساعت به طول انجامد و پس از آن بایستی تحت یکی از قرارهای تأمین که بعداً گفته خواهد شد آزاد شود..

نکته ای که حائز اهمیت است چگونگی اخذ تأمین یا تضمین از متهم جهت حضور بعدی او در مواقع مورد لزوم است، نظر به اینکه رعایت مقررات آئین دادرسی ضرورتی ندارد لذا شایسته است قرارهای تأمین مأخوذه از متهم به نحوی باشد که موجب بازداشت او نگردد. بدیهی است در صورتی که شورا اعتقاد به امکان بازداشت متهم داشته باشد او را با نامه به زندان محل معرفی خواهد کرد تا تأمین مورد نظر شورا را معرفی کند. البته این معرفی باید مسبق به صدور یکی از قرارهای تأمین کیفری باشد که در فصل پنجم متن آنها قید شده است.

۴- تفتیش و بازرسی

هرگونه تفتیش از منازل و املاک و محیط های در بسته و اتومبیل ها و اشیاء صرفاً با مجوز شورا میسر است. در چنین مواردی گزارش توجیهی و اسباب آن بایستی صورت جلسه شود. انجام امر تفتیش و بازرسی معمولاً به ضابطین محول می گردد. ورود به محل تفتیش در موردی که محل تفتیش منزل باشد باید در حضور صاحبخانه یا متصرف قانونی آنجا باشد (ماده ۹۸ قانون آئین دادرسی کیفری) و اگر در محل تفتیش کسی حضور نداشته باشد ضابطین تنها پس از کسب اجازه از شورا مجاز به ورود به محل خواهند بود.

فصل سوم: جریان دادرسی

۱- کیفیت محاکمه

پس از وصول درخواست یا شکایت و تکمیل آن شورای حل اختلاف به منظور رسیدگی تشکیل جلسه می دهد و نظر به اینکه قانونگذار با وضع ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه در صدد کاهش مراجعات محاکم قضایی و تسریع در امر رسیدگی به دعاوی و شکایات بوده است و به صراحت ماده ۱۰ آئین نامه موصوف رسیدگی این نوع دعاوی توسط شوراهای حل اختلاف تابع تشریفات قانون آئین دادرسی نمی باشد لذا شورای حل اختلاف هر محل پس از وصول درخواست و یا شکایت و تکمیل آن از لحاظ جمع آوری دلایل و مدارک در اولین زمان ممکن، با دعوت طرفین بدون رعایت تشریفات خاص و به نحو مقتضی و بنا به تشخیص شورا (با نظر اکثریت) به هر تعداد که ضروری باشد، تشکیل جلسه می دهد. بنابر استدلال اخیر، رعایت حداقل فاصله بین ابلاغ احضاریه تا زمان تشکیل جلسه (که در محاکم عمومی حداقل سه روز می باشد) ضروری نیست، مضافاً عدم حضور متهم و یا شاکی مانع رسیدگی نخواهد بود. لیکن آنچه ضروری به نظر می رسد و شورا مکلف به رعایت آن است ابلاغ وقت رسیدگی به طرفین به منظور ارائه دلائل شاکی و یا استماع دفاعیات طرف دعوی در جلسه رسیدگی می باشد. در صورتی که علیرغم دعوت از متهم و اطلاع وی از جلسه رسیدگی، در محل شورا حاضر نشود و یا لایحه ای نفرستاده باشد، شورا به شکایت شاکی خصوصی رسیدگی کرده و حکم مقتضی صادر می نماید. این حکم شورا، غیابی محسوب می گردد. حکم غیابی که توسط شورا صادر شده باشد ظرف ۲۰ روز از تاریخ ابلاغ قابل واخواهی از

سوی محکوم علیه در همان شورا می باشد. وخواهی یعنی رسیدگی مجدد توسط شورایی که قبلاً حکم غیابی را صادر کرده است. به هر نوشته ای که متهم در مقام دفاع از اتهام انتسابی خود به شورا تقدیم میکند، لایحه گفته می شود. بنابراین سایر نوشتجات و مکاتباتی که در برگیرنده دفاعیات متهم نباشد، لایحه دفاعی گفته نمی شود. مانند اینکه متهم وقت رسیدگی دیگری را از شورا مکتوباً درخواست کرده باشد. به استفاد از بند (الف) ماده ۸ آئین نامه اجرائی ماده ۱۸۹ قانون برنامه توسعه اقتصادی..... شورا زمانی می تواند وارد رسیدگی به موضوعی شود که از سوی شخص یا اشخاصی معین و با هویت معلوم (کتبی و یا شفاهی) درخواست و یا شکایت نموده باشد. بنابراین شورا نمی تواند به گزارش ها و نامه هایی که هویت نگارنده آنها مشخص نیست رسیدگی نموده و یا اقدامات قضایی بعمل آورد. احراز هویت افراد به هر طریق که شورای حل اختلاف مصلحت بداند انجام می پذیرد.

۲- تشریفات رسیدگی در شورا

برابر ماده ۱۰ آیین نامه رسیدگی در شورا از تشریفات قانون آئین دادرسی تبعیت نمی کند. شورا به طریق مقتضی طرفین را دعوت نموده و اظهارات و مدافعات آنان را استماع نموده و خلاصه آن را صورت مجلس نموده و به امضای اعضا و طرفین می رساند. بنابراین امر دعوت از طرفین و ابلاغ اوراق قضایی که یکی از تشریفات مهم در آئین دادرسی است و باعث تأخیر در امر رسیدگی می شود به طریق مقتضی و به تشخیص اعضای شورا انجام گرفته و موجبات تسریع در رسیدگی را فراهم مینماید. همچنین رعایت حداقل فاصله زمانی از زمان دعوت تا تشکیل جلسه رسیدگی، لازم الرعایه نخواهد بود. مضافاً برابر بند ۲ از ماده مذکور طرح شکایت یا دعوی، اعتراض (وخواهی) و تجدید نظر خواهی و اجراء آراء، مجانی بوده و این امر خود باعث تسریع در امر رسیدگی می باشد. برابر ماده ۱۱ آئین نامه اجرائی، اعضای شورا قادر خواهند بود به منظور تبیین واقعیت و بررسی دلایل شاکی و یا مدعی خصوصی، اقداماتی از قبیل معاینه و یا تحقیق محلی و یا ارجاع امر به کارشناس را انجام دهند. طبق مفاد این ماده معاینه و تحقیق محلی قابل تفویض و احاله به دیگری نمی باشد و شورا می تواند مأموریت معاینه و یا تحقیق محلی را انحصاراً به یکی از اعضای شورا محول نماید. منظور از معاینه محل، حضور در محل و مشاهده صحنه جرم است و تحقیق محلی عبارت است از استماع اظهارات مطلعین امر و شهود جرم در محل وقوع جرم و یا واقعه حقوقی در این جا آنچه به نظر می رسد ضرورت بیان داشته باشد، این است که طبق ماده ۷۹ قانون آئین دادرسی کیفری معاینه محل باید در روز به عمل آید و معاینه محل در شب مجاز نیست مگر در مواردی که فوریت دارد. و با عنایت به درجه و اهمیت موضوعاتی که شوراهای اختلاف صلاحیت رسیدگی دارند، فوریت معاینه محل و نتیجتاً ضرورت معاینه محل در شب منتفی باشد. وظیفه و تکالیف ادارات و ضابطان دادگستری در همکاری با شوراهای حل اختلاف برابر ماده ۱۲ آئین نامه، ادارات دولتی یا مراجع عمومی و ضابطان دادگستری را مکلف نموده است در مواردی که انجام وظیفه و اجرای تصمیمات شورا مستلزم همکاری آنان باشد، مراجع مذکور مکلف به همکاری بوده و در صورت تخلف (عدم همکاری) موضوع را مستوجب تعقیب کیفری، اداری و انتظامی دانسته است. بدیهی است اگرچه ماده مرقوم به طور کلی سایر مراجع دولتی و عمومی و ضابطین دادگستری را مکلف به همکاری با شورا نموده، لیکن این تکلیف در جایی است که همکاری موصوف در چارچوب اختیارات آن مرجع دولتی باشد و یا صراحتاً تعارضی و یا مغایرتی با قوانین شرعی و موضوعه نداشته باشد. مضافاً این تخلف در مرجع صالح قضایی و یا اداری و انتظامی باید ثابت شود.

۳- وکالت در شورای حل اختلاف

نظر به اینکه رسیدگی در شورای حل اختلاف تابع مقررات آئین دادرسی نیست لذا ضرورت ندارد وکیل معرفی شده از طرف هر یک از طرفین اعم از شاکی و متهم از بین وکلای رسمی دادگستری باشد بنابراین دو طرف هرکس را می توانند به عنوان وکیل خود انتخاب و معرفی نمایند بدیهی است در امور جزائی مورد بحث حضور متهم به همراه وکیل او الزامی است. و انتخاب وکیل مانع از تحقیق از خود متهم توسط شورا نخواهد بود.

۴- اظهار نظر مشاور شورا

حسب مفاد ماده ۱۳ آئین نامه، آراء شوراهای حل اختلاف به محض صدور قابلیت اجرا ندارند بلکه باید پس از صدور نزد مشاور(واجد شرایط و منتخب) ارسال و مشاور نظر خود را در خصوص مطابقت یا عدم مطابقت رأی با آئین نامه و سایر قوانین را احراز و اعلام نماید. در صورت مطابقت آراء با آئین نامه و قوانین (وفق نظر مشاور) در امور کیفری مراتب به مأموران انتظامی جهت اجراء ابلاغ می گردد. و در صورتیکه مشاور بر عدم مطابقت رأی شورا با موارد صلاحیت به شرح آئین نامه اجرایی ماده ۱۸۹ اظهار نظر نماید، بدون اقدامات اجرایی، پرونده به مرجع صلاحیت دار دادگستری حوزه قضایی همان شهرستان ارسال خواهد شد. بر خلاف موردی که شورا موضوع را در صلاحیت خود نمی داند که در صورت اخیر با ارشاد شاکی مبنی بر مراجعه به دادگاه صالح پرونده را بایگانی خواهد کرد.

۵- صدور رأی توسط شورا

براساس ماده ۱۶ آئین نامه اجرایی، رأی اکثریت شورا معتبر و قابل اجراء است بنابراین برای لازم الاجراء بودن و یا معتبر بودن رأی اتفاق نظر سه عضو شورا ضرورتی ندارد. لیکن آنچه به تشخیص ماده مرقوم ضرورت دارد، مستدل و موجه بودن رأی و ابلاغ کتبی رأی به طرفین است. با این فرض ابلاغ رأی به صورت شفاهی فاقد اعتبار است. به تعبیر دیگر بایست نسخه ای از رأی صادره که به امضاء اعضای شورا رسیده باشد به طرفین ابلاغ گردد. برابر بند ۲ از ماده ۱۶، شوراها مکلف شده اند که هنگام صدور رأی، آراء خود را مطابق با قوانین موضوعه و شرع انور اسلام صادر نمایند و در صورت مغایرت با قوانین فاقد اعتبار دانسته است. به نظر می رسد فاقد اعتبار بودن این رأی از طریق مشاور (ماده ۱۳ آئین نامه) و توسط مرجع قضایی صالح دادگاههای عمومی همان حوزه، قابل تشخیص باشد.

در ماده ۱۷ آئین نامه پیش بینی گردیده در صورتیکه هنگام نوشتن رأی شورا سهو قلم رخ دهد، با درخواست ذینفع، شورا مجاز است رأی را اصلاح نماید و رأی اصلاحی را به طرفین به سیاق سابق (به صورت کتبی)، ابلاغ نماید. و منظور سهو قلم همانطور که تمثیلاً در متن ماده آمده است، عبارتست از حذف یا اضافه شدن کلمه ای و یا اشتباه در محاسبه و امثال آن، بنابراین، آنچه باعث تغییر در ماهیت رأی شود مانند اینکه برائت به محکومیت و یا بالعکس تبدیل شود و یا به طور کلی علاوه بر متهم شریک و یا معاون وی نیز محکوم شوند، و یا نوع مجازات تغییر کند، از شمول تعریف سهو قلم و اصلاح رأی خارج است.

۶- اعتراض به رأی شورا

ماده ۱۸ آئین نامه دلالت دارد که اصل بر قطعیت آراء شوراهاست و آنها را با وجود شرایط خاص قابل تجدید نظر می داند. به تعبیر دیگر رأی شوراهای حل اختلاف قابل تجدید نظر است به سه شرط:

۱- از ناحیه یکی از طرفین تجدید نظر خواهی بعمل آمده باشد .

۲- اکثریت اعضاء شورا با رسیدگی به تجدید نظر خواهی موافق باشند و لزوم تجدید نظر خواهی را درخواست نمایند .

۳- تجدید نظر خواهی و یا اعتراض در موعد مقرریست روزه باشد. بنابراین در صورتی که تجدید نظر خواهی و یا اعتراض نشده باشد و یا اعتراض خارج از موعد مقرر باشد و یا علیرغم تجدید نظر خواهی در موعد مقرر ، اکثریت اعضاء شورا با رسیدگی به تجدید نظر خواهی موافق نبوده و لزوم آن را درخواست نمایند ، رأی صادره قابل طرح در دادگاه عمومی نخواهد بود. از مفاد ماده مذکور می توان استنباط نمود که درخواست لزوم تجدید نظر خواهی توسط اکثریت شورا که در قسمت اخیر ماده آمده تأکیدی باشد بر موافقت اعضاء نه اینکه شرطی باشد مستقل ، علاوه بر شروط قبلی ، چرا که صرف موافقت بدون درخواست و یا اعلام لزوم تجدیدنظر خواهی فاقد وجهت منطقی است و این امر از شأن واضح بعید است. طبق بند ۲ از ماده ۱۸ مهلت اعتراض به آراء غیابی (وخواهی) همان مهلت تجدیدنظر خواهی در احکام حضوری یعنی ۲۰ روز از تاریخ ابلاغ می باشد . باید به این نکته نیز اشاره شود که به دلالت بند ۲ ماده ۱۸ آیین نامه ، رسیدگی به وخواهی محکوم علیه از حکم غیابی مستلزم موافقت اکثریت اعضاء شورا نمی باشد .

۲- اجرای آراء صادره شورا

آراء شورا زمانی قابل اجرا می باشند که قطعیت یافته باشد . به تعبیر دیگر رأی شورا را نمی توان اجراء نمود ، مگر اینکه به نحوی از انحاء قانونی قطعیت پیدا کرده باشد. طرق قطعیت یافتن آراء شورا عبارتند از :

۱- بیست روز از تاریخ ابلاغ رأی حضوری گذشته باشد و تجدید نظر خواهی نشده باشد

۲- بیست روز از تاریخ ابلاغ رأی غیابی گذشته باشد و وخواهی نشده و ۲۰ روز از انقضای وخواهی نیز گذشته باشد.

۳- در موعد مقرر اعتراض و یا تجدید نظر خواهی شده باشد و رأی صادره حسب مورد توسط مرجع صادر کننده یا مرجع تجدیدنظر حکم بدوی تأیید شده باشد .

۴- در مهلت ۲۰ روزه تجدیدنظر خواهی شده لیکن اکثریت اعضاء شورا با آن موافقت ننموده و درخواست تجدیدنظر خواهی مردود اعلام شده باشد . به هر حال پس از قطعیت آراء شورا ، در امور کیفری پیش بینی نموده ، در صورتیکه محکوم علیه خود مایل به پرداخت جزای نقدی باشد آن را به حساب دولت واریز و الا در این مورد و سایر محکومیتهای کیفری پرونده جهت اقدامات اجرایی به دادگاه عمومی (بخش) و یا دادگستری (شهرستان) محل تحویل می گردد .

۸- اعتبار امر مختومه

چنانچه موضوعی که مورد شکایت واقع شده است قبلاً مورد رسیدگی یا تصمیم قرار گرفته باشد اعم از اینکه حکم محکومیت متهم یا برائت او صادر شده باشد مجدداً قابل رسیدگی نمی باشد . در چنین مواردی یعنی شکایت از موضوعی که سابقاً در دادگاه ها یا شورای حل اختلاف رسیدگی شده است شورای داوری قرار موقوفی پیگرد صادر خواهد نمود.

فصل چهارم: تصمیمات شورا

با توجه به توضیحاتی که بیان شد و کلیاتی که در ارتباط با حقوق جزای عمومی و آیین رسیدگی شورا بیان گردید بدیهی است شورا پس از رسیدگی به امر کیفری باید تصمیماتی را اتخاذ نماید. تصمیمات آتی نمونه بعضی از تصمیماتی است که در شوراهای حل اختلاف قابل استفاده است. بدیهی است اعضای شورا می توانند با تکیه بر توانهای علمی خود از چارچوب های دیگری که متکی به اصول قضایی باشد نیز استفاده کند.

۱- تصمیم شورا در ترک تعقیب

اگر اعضای شورا معتقد به امکان صدور قرار ترک محاکمه باشند می توانند از آن استفاده کنند یعنی در حالی که شورا دلایل و مدارک جرم را جمع آوری نموده و مشغول رسیدگی در حضور طرفین می باشد ممکن است شاکی از شورا تقاضای ترک محاکمه را بنماید. در این صورت شورا قرار ترک محاکمه را صادر خواهد کرد. در تبصره یک ماده ۱۷۷ قانون آیین دادرسی از قرار ترک تعقیب نام برده شده است ولی به نظر می رسد چون تقاضای شاکی ترک محاکمه است، لذا باید قرار ترک محاکمه صادر شود نه قرار ترک تعقیب. این قرار اعم از این که در قالب ترک محاکمه یا ترک تعقیب باشد مانع از طرح شکایت مجدد توسط شاکی نخواهد بود. این مطلب در تبصره یک ماده ۱۷۷ قانون آیین دادرسی کیفری مورد تصریح قرار گرفته است.

۲- تحقیق از شاکی و متهم

در صورتی که شاکی و متهم در یک زمان در نزد شورا حاضر باشند صورت جلسه تحقیق از آنان را می توان به شرح ذیل تنظیم کرد.

به تاریخ..... در وقت مقرر / فوق العاده جلسه شورای حل اختلاف..... با شرکت اعضای امضاءکننده ذیل و با حضور طرفین تشکیل است و پرونده کلاسه..... تحت نظر قرار دارد شاکی خود را به شرح ذیل معرفی مینماید:

نام..... نام خانوادگی..... نام پدر..... سن..... شغل..... اهل..... مقیم..... و به طور خلاصه اظهار داشت: از آقای..... به علت..... شکایت داشته و دلایل شکایت اینجانب نیز..... می باشد تقاضای مجازات متهم را دارم.

شورا خطاب به متهم: خود را معرفی کنید و مدافعات خود را در مورد اتهام مطرح شده بیان نمائید: متهم در پاسخ خود را با مشخصات ذیل معرفی نمود.

نام..... نام خانوادگی..... نام پدر..... سن..... شغل..... اهل..... مقیم دارای / فاقد سابقه محکومیت کیفری دارای / فاقد همسر و اولاد نامبرده در ادامه در دفاع از خود اظهار داشت:.....

امضای شاکی امضای متهم امضای اعضای شورا

۳- تحقیق از گواهان در حوزه دیگر

ممکن است شاکی به اظهارات شهودی استناد کند که در زمان لحظه وقوع جرم در محل بوده اند ولی در زمان رسیدگی شورا در حوزه شورای دیگری اقامت داشته باشد، در این صورت شورا می تواند به شورای محل اقامت شهود نیابت دهد. متن نیابت به شرح زیر است:

ریاست محترم شورای حل اختلاف شهرستان.....

احتراماً به دلالت پرونده کلاسه ..... این شورا خانم ..... شکایتی علیه ..... تقدیم و به گواهی ۱- ..... ۲- ..... ۳- ..... استناد نموده است، نظر به اینکه اعلام شده است گواهان در حوزه قضائی آن شورا مقیم میباشند، لذا در اجرای مقررات ماده ۱۶۲ قانون آیین دادرسی کیفری خواهشمند است دستور فرمایید به نیابت از طرف این مرجع با دعوت از شهود مورد معرفی (از آدرس اعلامی شاکی که حامل نیابت می باشد) نسبت به تحقیق از آنان پیرامون موضوع شکایت و درج اظهارات آنان در صورت مجلس تحقیق اقدام و نتیجه امر به اعاده اوراق را صادر فرمائید.

امضای اعضای شورا

نیابت در مورد متهم

در زمانی که شورا به شکایت شاکی رسیدگی می کند ممکن است متهم از حوزه شورا خارج و در حوزه شورای دیگر مقیم گردیده باشد. در این صورت به شورای محل استقرار متهم نیابتی به شرح ذیل داده خواهد شد.

ریاست محترم شورای حل اختلاف شهرستان.....

احتراماً به دلالت پرونده کلاسه ..... این شورا بنا به شکایت خانم ..... آقای ..... متهم است بر ..... نظر به اینکه شاکی اعلام نموده متهم مقیم حوزه آن شورا می باشد و در نشانی ..... بسر می برد، و گواهی گواهان ..... سند ..... معاینه محل ..... تحقیق محلی ... نظریه کارشناس (حسب مورد) بیانگر انتساب اتهام به نامبرده می باشد. لذا خواهشمند است دستور فرمایید به نیابت از این مرجع متهم موصوف را به نحو مقتضی احضار موضوع اتهام و دلایل آن را به وی تفهیم تأمین متناسب اخذ ضمن اعاده پرونده، چنانچه قرار منتهی به بازداشت متهم شده باشد دستور اعزام وی را به این شورا صادر فرمایند.

امضای اعضای شورا

فصل پنجم: انواع قرارهای تأمین کیفری

از آنجایی که پس از حضور متهم باید از او تأمین اخذ نمود چنانچه اعضای شورا معتقد باشند که همانند دادگاهها اختیار دارند برای متهم قرار تأمین صادر کنند. ملاکهایی که در صدور قرارهای تأمین باید در نظر گرفت اهمیت جرم، شدت مجازات، دلایل و اسباب اتهام، در صد احتمال فرار متهم، در صد احتمال از بین رفتن آثار جرم، سابقه متهم، وضعیت مزاج، سن متهم با رعایت حیثیت او و همچنین میزان خساراتی که در اثر جرم ارتكابی به متضرر جرم وارد شده است، می باشد. اینک جداگانه نمونه هر یک از قرارهای تأمین کیفری مورد استفاده شورا ارائه می شوند.

اول: قرار التزام

۱- قرار التزام به حضور با قول شرف

این قرار خفیف ترین قرار تأمین کیفری است و معمولاً نسبت به متهمینی که شخصیت آنان اقتضاء و یا اوضاع و احوال و نوع جرم دلالت دارد که در صورت آزادی از دسترس شورا خارج نخواهد شد صادر می گردد. مثلاً یک انسان موجه و متدین و دارای حسن شهرت با دیگری دعوا کرده و در اثر ناراحتی اهانت جزئی کرده است اتفاقاً سن بالا هم دارد کسالت هم دارد در اثر اهانت ضرر و زیان مادی به شاکی وارد نشده در اینجا صدور قرار التزام به حضور با قول شرف می تواند قرار مناسبی باشد. واقعیت آنست که قرار التزام با حضور با قول شرف متناسب با وضعیت بعضی از افراد است.

متن قرار التزام به حضور با قول شرف

قرار آزادی آقای..... فرزند..... متهم به..... در پرونده کلاسه..... به قید التزام به حضور با قول شرف از حال تا زمان اجرای حکم صادر و اعلام می گردد مفاد قرار به متهم ابلاغ شد اظهار داشت فهمیدم ملتزم می شوم.

امضای متهم امضای اعضای شورا

۲- قرار التزام به حضور با تعیین وجه التزام

این قرار از قرار اول شدیدتر است. یعنی متهم ملتزم می شود که اگر حاضر نشد جریمه ای به دولت بپردازد. اگر شورا بخواهد این قرار را صادر کند می تواند از نمونه ذیل استفاده کند:

متن قرار التزام به حضور با تعیین وجه التزام

قرار آزادی آقای..... فرزند..... متهم به..... در پرونده کلاسه..... به قید التزام به حضور با وجه التزام مبلغ..... ریال از حال تا ختم رسیدگی و صدور اجرای حکم صادر و اعلام می گردد تا در صورت احضار و عدم حضور بدون عذر موجه وجه مذکور را به صندوق دولت بپردازد قرار صادره به متهم ابلاغ شد اظهار داشت فهمیدم ملتزم می شوم.

امضاء متهم امضای اعضای شورا

۳- قرار التزام عدم خروج از حوزه شورا

این قرار در قانون آیین دادرسی کیفری جدید وجود ندارد ولی در قانون سابق آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۰ وجود داشت و در حال حاضر در دادرسی نظامی قابل استفاده است اگر شورا بخواهد این قرار را صادر کند می تواند از الگوی ذیل بهره گیرد.

متن قرار التزام عدم خروج از حوزه قضایی

قرار آزادی آقای..... فرزند..... متهم به..... در پرونده کلاسه..... به قید التزام عدم خروج از حوزه قضایی ..... به وجه التزام مبلغ..... ریال از حال تا ختم رسیدگی و صدور و اجرای حکم صادر و اعلام می گردد تا در صورت احضار و حاضر و آلا وجه مذکور را به صندوق دولت بپردازد، قرار صادره به متهم ابلاغ شد اظهار داشت فهمیدم ملتزم می شوم.

امضاء متهم امضای اعضای شورا

دوم: قرار کفالت

فرق این قرار با التزام به حضور با تعیین وجه التزام آنست که در قرار التزام به حضور خود متهم ملتزم می شود که اولاً حاضر شود ثانیاً: در صورت عدم حضور مبلغ را خودش بپردازد در حالیکه در قرار کفالت پس از معرفی کفیل توسط متهم، کفیل ملتزم می شود اولاً: متهم را حاضر کند ثانیاً: چنانچه متهم را حاضر نکرد وجه الکفاله را بپردازد. در صورتی که شورا بخواهد چنین قراری صادر کند می تواند متن آنرا به شرح ذیل تنظیم نماید.

۱- متن قرار کفالت

قرار آزادی آقای..... فرزند..... متهم به..... در پرونده کلاسه..... مقید میگردد به قید معرفی کفیل به وجه الکفاله مبلغ ..... ریال از حال تا زمان صدور و اجرای حکم که در صورت معرفی کفیل و صدور قرار قبولی آن آزاد و الا در بازداشت باشد قرار صادره به متهم ابلاغ شد اظهار داشت .....

امضاء متهم امضای اعضای شورا

۲- کفالت از متهم و صورت جلسه درخواست آن

پس از صدور قرار کفالت ممکن است شخصی حاضر و از متهم کفالت نماید در این صورت، متن صورت جلسه را به شرح ذیل می توان تنظیم نمود:

صور تجلسه در خواست کفالت

به تاریخ..... آقای.....فرزند.....به نشانی..... در این شورا حاضر است با تقدیم فتوکی شناسنامه و همچنین فتوکی پروانه کسب شماره..... اظهار می دارد حاضر است از متهم پرونده کلاسه..... آقای..... در قبال مبلغ..... ریال کفالت کند تا در صورت احضار متهم و عدم حضور او متهم را حاضر و الّا وجه الکفاله را پرداخت کند- ضمن صدور قرار به کفیل اعلام شد در صورت احضار متهم و عدم حضور او بدون عذر موجه و عدم معرفی وی از ناحیه کفیل در مهلت مقرر نسبت به وصول وجه الکفاله از او اقدام خواهد شد کفیل اظهار داشت فهمیدم ضمناً با توجه به این که هویت و ملائت کفیل محرز است قرار قبولی کفالت صادر و مراتب را به کفیل اعلام می دارد نامبرده اظهار داشت مطلع شدم رونوشت می خواهم/نمی خواهم

امضای کفیل امضای اعضای شورا

سوم: قرار وثیقه

قرار وثیقه یکی از قرارهای تأمین است که شورا می تواند آن را صادر کند. برای صدور قرار شورا می تواند از نمونه ذیل استفاده کند.

۱- متن قرار وثیقه

قرار آزادی آقای.....فرزند.....متهم به..... در پرونده کلاسه..... به قید معرفی وثیقه اعم از وجه نقد یا ضمانت نامه بانکی یا مال منقول یا غیر منقول به مبلغ..... ریال از حال تا ختم رسیدگی و صدور و اجرای دادنامه صادر و اعلام می گردد تا در صورت ابداع وثیقه و صدور قرار قبولی آن آزاد والا بازداشت باشد قرار صادره به متهم ابلاغ شد متهم اظهار داشت وثیقه ندارم.

امضای متهم امضای اعضای شورا

۲- معرفی وثیقه

اگر شخصی حاضر گردید برای متهم وثیقه بگذارد صورت جلسه قرار قبولی وثیقه به شرح ذیل تنظیم خواهد شد.

۳- قرار قبولی وثیقه

به تاریخ..... در وقت فوق العاده پرونده کلاسه..... تحت نظر است آقای..... (وثیقه گذار) فرزند..... که نشانی خود را..... تعیین و اظهار میدارد. با توجه به نامه شماره..... ثبت که پلاک ثبتی شماره.... را پس از معرفی بازداشت نموده تقاضای صدور قرار قبولی وثیقه را دارم. لذا ضمن تنظیم این قرار به وثیقه گذار تفهیم گردید در صورت احضار متهم و عدم حضور بدون عذر موجه و عدم معرفی او توسط وثیقه گذار نسبت به ضبط وثیقه اقدام خواهد شد وثیقه گذار اظهار داشت مراتب مورد قبول است و اعلام می نمایم در

صورتیکه متهم حاضر نشود و در مهلت قانونی موفق به معرفی او نشود وثیقه ضبط گردد. شورا بنا به مراتب فوق قرار قبولی وثیقه را صادر و اعلام می دارد. قرار صادره به وثیقه گذار ابلاغ شد اظهار داشت فهمیدم رونوشت نمی خواهم.

امضاء وثیقه گذار امضاء اعضای شورا

۴- معرفی وثیقه خارج از حوزه شورا و کیفیت اخذ آن

ممکن است وثیقه گذار مالی را معرفی کند که در خارج از حوزه شورای مورد مراجعه او باشد در این صورت می تواند به شورای محل استقرار ملک نیابت دهد و متن آن را به شرح ذیل تنظیم کند.

۵- نیابت در مورد وثیقه

ریاست محترم شورای حل اختلاف..... احتراماً نظر به اینکه پلاک ثبتی شماره..... فرعی از..... اصلی..... واقع در حوزه آن شورا در قبال مبلغ..... ریال از طرف آقای.... (مالک) بعنوان وثیقه به این شورا معرفی شده است لذا خواهشمند است با قبول این برگ بعنوان نیابت قضائی دستور فرمائید بدو نسبت به ارزیابی مال مذکور (پلاک مذکور) توسط کارشناس اقدام پس از وصول نظریه کارشناس و در صورتی که قیمت ملک معادل مبلغ وثیقه باشد مکاتبه لازم با ثبت اسناد و املاک مربوطه انجام گردد چنانچه پلاک مذکور در مالکیت آقای..... (وثیقه گذار) می باشد در قبال مبلغ وثیقه بازداشت و نتیجه را اعلام دارند. بدیهی است پس از وصول پاسخ اداره ثبت دستور اعاده برگ نیابت و اوراق محصله را صادر خواهید فرمود.

با احترام- امضای اعضای شورا

فصل ششم: در رای

اول: آراء مبتنی بر قرار

۱- قرار عدم صلاحیت در پرونده کیفری

بر اساس آیین نامه اگر شورا رسیدگی به شکایت کیفری را در صلاحیت خود نداند با اعلام عدم صلاحیت خود پرونده را بایگانی خواهد کرد. برای صدور قرار شورا می تواند از نمونه ذیل استفاده کند.

متن قرار

در خصوص شکایت..... فرزند..... علیه..... دائر بر..... به لحاظ عدم صلاحیت شورای حل اختلاف در رسیدگی به موضوع دعوی قرار عدم صلاحیت صادر و مقرر می گردد، دبیرخانه پرونده آمار و بایگانی و مراتب به شاکی ابلاغ گردد تا در صورت تمایل شکایت خود را در مرجع قضایی صالح مطرح نماید.

امضای اعضای شورا

۲- قرار ترک تعقیب

در صورتی که شورا بنابه درخواست شاکی بخواهد قرار ترک محاکمه (ترک تعقیب) صادر کند می تواند از نمونه ذیل استفاده کند.
قرار شورا

در خصوص شکایت آقای..... علیه آقای..... مبنی بر..... نظر به این که شاکی طی لایحه شماره..... تقاضای ترک محاکمه را نموده است لذا شورا قرار ترک تعقیب (ترک محاکمه) متهم را صادر و اعلام می دارد. مقرر است دفتر قرار به طرفین ابلاغ و پرونده از آمار کسر و بایگانی گردد.

امضای اعضای شورا

۳- قرار منع پیگرد

در صورتی که به عقیده اعضای شورا جرمی متوجه متهم نباشد و یا دلیل کافی بر وقوع جرم توسط متهم وجود نداشته باشد شورا می تواند به جای حکم براءت قرار منع تعقیب (پیگرد) متهم را صادر نماید. تفاوت قرار منع تعقیب با حکم براءت آن است که اگر دادگاه عمومی قرار منع تعقیب را پس از اعتراض شاکی فسخ کند پرونده را برای رسیدگی مجدد به شورا عودت خواهد داد و اگر حکم براءت پس از اعتراض شاکی در دادگاه عمومی مطرح شود و دادگاه عمومی با آن موافق نباشد حکم را نقض و خود حکم مقتضی صادر خواهد کرد به هر حال اگر شورا بخواهد قرار منع تعقیب صادر کند می تواند از نمونه ذیل استفاده کند.

قرار شورا

در خصوص شکایت آقای..... علیه آقای..... مبنی بر..... باتوجه به فقد دلیل کافی بر انتساب جرم به متهم، شورا قرار منع تعقیب متهم را صادر و اعلام می دارد قرار صادره ظرف بیست روز از تاریخ ابلاغ در صورت اعتراض متهم و تصویب اکثریت اعضای شورا قابل رسیدگی مجدد در دادگاه عمومی شهرستان..... می باشد.

امضای اعضای شورا

۴- قرار موقوفی تعقیب

در موارد ذیل توسط شورا قرار موقوفی تعقیب متهم صادر خواهد شد .

۱- شاکی در جرائم قابل گذشت اعلام رضایت نماید .

۲- متهم فوت نماید .

۳- قانون بعدی جرم بودن عمل را زایل کند .

۴- متهم در زمان ارتکاب جرم مجنون بوده باشد .

۵- جرم مشمول مرور زمان شده باشد .

۶- جرم ارتكابی مشمول عفو عمومی قرار گرفته باشد .

به عنوان مثال اگر شاکی گذشت کند شورا قرار موقوفی تعقیب متهم را به شرح ذیل صادر خواهد نمود.

قرار شورا

در خصوص شکایت شاکی آقای..... علیه متهم آقای..... دایره به..... با توجه به این که جرم انتسابی به متهم از جرائم قابل گذشت می باشد و شاکی از متهم اعلام گذشت نموده است لذا قرار موقوفی تعقیب متهم صادر و اعلام می شود . قرار صادره ظرف ۲۰ روز پس از ابلاغ ، با تجدید نظر خواهی شاکی و تصویب اکثریت اعضای شورا قابل رسیدگی مجدد در دادگاه عمومی شهرستان..... می باشد .

امضای اعضای شورا

دوم : آراء مبتنی بر براءت

۱- براءت متهم به علت عدم وقوع جرم

ممکن است در رسیدگی شورا نسبت به شکایت شاکی این نتیجه حاصل گردد که عمل ارتكابی متهم جرم نمی باشد . در این صورت شورا قرار منع تعقیب متهم را به شرح ذیل صادر خواهد کرد .

قرار شورا

در خصوص شکایت آقای..... علیه آقای..... مبنی بر..... باتوجه به این که موضوع شکایت شاکی ..... می باشد و عمل مزبور صرف نظر از صحت و سقم آن فاقد جنبه جزائی می باشد ، لذا شورا به استناد ماده ۲ قانون مجازات اسلامی قرار منع تعقیب صادر و اعلام می دارد

دفتر امور حقوقی

قرار صادره در صورت موافقت اکثریت اعضای شورا ظرف بیست روز پس از ابلاغ قابل تجدید نظر خواهی در دادگاه عمومی شهرستان..... می باشد.

امضای اعضای شورا

۲- رای شورا در برائت متهم

ممکن است پس از استماع اظهارات شاکی و دفاعیات متهم اعضای شورا به این نتیجه بر سند در صورت وقوع جرم دلیلی بر انتساب آن به متهم نمی باشد. در این موارد شورا حکم برائت متهم را صادر خواهد کرد. برای صدور حکم برائت می توان از نمونه ذیل استفاده کرد.

رای شورا

در خصوص شکایت شاکی آقای..... علیه آقای..... دایر بر..... نظر به این که متهم منکر بزه انتسابی گردیده و شاکی نیز دلیل و مدرکی که ارتکاب جرم توسط متهم را ثابت کند ارائه نداده و با بررسی شورا دلیل دیگری نیز در مورد بزهکاری متهم بدست نیامده لذا به استناد اصل ۳۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران حکم برائت متهم صادر و اعلام می شود. حکم صادره در صورت موافقت اکثریت اعضای شورا ظرف ۲۰ روز پس از ابلاغ قابل تجدید نظر خواهی در دادگاه عمومی..... می باشد.

امضاء اعضای شورا

سوم: آراء مبتنی بر محکومیت

محکومیت متهم

ممکن است شورا پس از رسیدگیهای لازم به این نتیجه برسد که متهم مرتکب جرم شده و گناهکار است. در این صورت حکم محکومیت او را صادر خواهد کرد. به عنوان مثال در جایی که متهم برای اولین بار مرتکب جرم رانندگی بدون پروانه شده باشد، شورا رأی محکومیت متهم را به شرح ذیل صادر خواهد کرد.

حکم شورا

در خصوص اتهام آقای..... فرزند..... دایر بر رانندگی بدون پروانه با وسیله نقلیه موتوری با توجه به گزارش راهنمایی و رانندگی و اقرار متهم بزه انتسابی محرز و شورا به استناد ماده ۷۲۳ قانون مجازات اسلامی حکم به محکومیت متهم به پرداخت..... ریال جزای نقدی صادر و اعلام

می دارد حکم صادره ظرف ۲۰ روز پس از تاریخ ابلاغ، با تصویب اکثریت اعضای شورا قابل تجدید نظر خواهی در دادگاه عمومی..... می باشد.

امضای اعضای شورا

نکته: در مورد جرم رانندگی بدون پروانه صلاحیت شورا منحصر به جایی است که متهم برای اولین بار مرتکب این جرم شده باشد و اگر متهم یکبار توسط دادگاه یا شورا محکوم شده و دفعه دوم مرتکب این عمل شده باشد امکان رسیدگی به اتهام او در شورا نخواهد بود زیرا جرم رانندگی بدون پروانه در صورت ارتکاب مجدد دارای دو تا شش ماه حبس است و چون شش ماه حبس به عنوان حداکثر مجازات جرم بیش از ۹۱ روز حبس است لذا رسیدگی از صلاحیت شورا خارج است.

چهارم: آراء حضوری و غیابی

۱- رأی حضوری شورای حل اختلاف

پس از رسیدگیهای لازم در صورتی که متهم حاضر و یا کتباً از خود دفاع کرده ولی به نظر شورا مجرمیت او محرز باشد رأی حضوری به صورت ذیل صادر خواهد شد.

متن رأی

براساس گزارش / شکایت.....آقای / خانم.....فرزند..... سن..... متهم است به..... که با توجه به..... ارتکاب بزه انتسابی از ناحیه وی محرز و عملش منطبق است با لذا به استناد ماده / مواد مرقوم و با رعایت ماده ..... حکم بر محکومیت وی به..... صادر و اعلام می گردد. رأی صادره حضوری محسوب و در صورت موافقت اکثریت اعضای شورا با تجدید نظر خواهی محکوم علیه ظرف بیست روز از تاریخ ابلاغ قابل تجدید نظر در دادگاه عمومی می باشد.

رئیس شورای حل اختلاف عضو شورا عضو شورا

۲- رأی غیابی شورای حل اختلاف

ممکن است متهم با احضار شورا جهت دفاع از خود حاضر نشده و لایحه دفاعیه نیز نداده باشد. در این صورت اگر نظر شورا بر محکومیت وی باشد و جرم حق الله نباشد حکم غیابی صادر خواهد نمود.

متن حکم بر اساس گزارش / شکایت.... آقای / خانم.....فرزند..... سن..... متهم است به..... که باتوجه به ..... ارتکاب بزه انتسابی از ناحیه وی محرز و عملش منطبق است با ماده .....قانون ..... لذا با استناد ماده / مواد مرقوم با رعایت..... حکم بر محکومیت وی به..... صادر و اعلام می گردد رأی صادره غیابی محسوب و ظرف بیست روز از تاریخ ابلاغ قابل واخواهی در این شورا می باشد .

رئیس شواری حل اختلاف عضو شورا عضو شورا

پنجم: اصلاح رأی

اصلاح رأی توسط شورا

ممکن است شورا در صدور رأی دچار سهو قلم شود به عنوان مثال نام حسن را حسین قید نماید و یا این که مبلغ را سهواً به جای ریال، تومان قید کند. در این صورت مطابق ماده ۱۷ آیین نامه می تواند رأی خود را اصلاح کند. برای اصلاح رأی شورا می توان از نمونه ذیل استفاده کرد. رأی اصلاحی

نظریه این که در رأی شماره..... صادره در پرونده کلاسه..... این شورا نام آقای..... سهواً..... قید گردیده و مورد از مواردی نمی باشد که به اساس رأی لطمه ای وارد نماید لذا با توجه به..... به استناد ماده ۷ آیین نامه اجرائی ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران نام..... به..... اصلاح می گردد. مقرر است دفتر مراتب به طرفین ابلاغ گردد.

امضای اعضای شورا

ششم: حکم تعلیقی

حکم تعلیقی

ممکن است اعضای شورا در رسیدگی به اتهام متهم به این نتیجه برسند که او گناهکار است اما مستحق تخفیف در چارچوب مقررات تعلیق مجازات نیز می باشد. در این صورت مجازات او را تعلیق خواهد کرد. در این خصوص باید گفت برای تعلیق مجازات متهم در جرائم تعزیری اعضای شورا باید به ماده ۲۵ قانون مجازات اسلامی توجه نمایند. به هر حال اگر اعضای شورا بخواهند ضمن حکم محکومیت متهم قرار تعلیق مجازات متهم را نیز صادر نمایند می توانند در جرم رانندگی بدون پروانه از الگوی ذیل استفاده کنند.

حکم شورا

در خصوص اتهام آقای ..... فرزند..... دایر به ..... با توجه به گزارش اداره راهنمایی و رانندگی و اقرار متهم بزه انتسابی محرز است و دادگاه به استناد ماده ۷۲۳ قانون مجازات اسلامی وی را به دو ..... ریال جزای نقدی تعزیری محکوم مینماید و با عنایت به این که متهم برای اولین بار مرتکب این جرم شده و وضعیت سنی او اقتضا دارد مجازات او معلق گردد لذا به استناد ماده ۲۵ قانون مجازات اسلامی قرار تعلیق مجازات فوق را برای مدت ..... سال صادر و اعلام می دارد حکم صادره ظرف بیست روز پس از ابلاغ در صورت تصویب اکثریت اعضای شورا قابل تجدید نظر خواهی در دادگاه عمومی شهرستان ..... می باشد .

امضای اعضای شورا

هفتم: حکم آزادی مشروط

حکم آزادی مشروط

ممکن است شورا شخصی را به مجازات حبس تعزیری محکوم و پس از تشریفات قانونی و قطعیت حکم شورا در اثر عدم اعتراض متهم حکم صادره اجرا و متهم روانه زندان شده باشد اما از زندان تقاضای آزادی مشروط نموده و رئیس زندان نیز با آن موافقت کرده باشد. در این صورت اگر شورا به این نتیجه برسد که با تقاضای آزادی مشروط متهم از حبس موافقت کند پرونده را تحت نظر گرفته و به شرح ذیل حکم آزادی مشروط متهم را خواهد داد.

متن حکم

نظر به این که آقای..... محکوم علیه دادنامه شماره..... این شورا که در زندان به سر می برند نیمی از مدت حبس خود را سپری کرده است و به دلالت نامه شماره..... که متضمن موافقت ریاست زندان با آزادی مشروط نامبرده به لحاظ این که ، از خودش حسن رفتار نشان داده است میباشد لذا شورا به استناد ماده ۳۸ قانون مجازات اسلامی حکم آزادی مشروط محکوم علیه مذکور را صادر و اعلام می دارد. حکم صادره قطعی است.

امضای اعضای شورا

فصل هفتم: ضامم

۱: فرم شکوائیه

اعضاء محترم شورای حل اختلاف

شهر.....

بخش.....

روستا.....

منطقه.....

احتراماً:

بدینوسیله اینجانب ..... فرزند ..... اهل و مقیم ..... علیه آقای ..... فرزند ..... اهل و مقیم ..... به اتهام ..... و به شرح ذیل شکایت دارم.

شرح موضوع شکایت با ذکر تاریخ و محل وقوع.

تاریخ: امضاء یا اثر انگشت

۲: فرم تعیین وقت رسیدگی

دفتر با تعیین وقت ضمن ارسال برگ دوم درخواست و ضامم به خواننده طرفین جهت مذاکره و رسیدگی دعوت شوند.

رئیس و عضو شورا

۳: فرم صورتمجلس سازش کیفری

به تاریخ ..... در وقت ..... جلسه شورای حل اختلاف ..... به تصدی امضاء کنندگان ذیل و با حضور ..... تشکیل است. پرونده شماره ..... تحت نظر می باشد.

با توجه به مذاکره امضاء شورا به منظور ایجاد سازش بین طرفین و حصول نتیجه در این خصوص مراتب سازش طرفین به شرح ذیل اعلام می گردد. مفاد سازش نامه فوق الذکر به استناد ماده ۱۴ آئین نامه اجرایی ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران نسبت به طرفین و وراث و قائم مقام قانونی آنان نافذ و معتبر است.

رئیس شورا.....شاکی:.....

دفتر امور حقوقی

عضو شورا.....مشتکی عنه:.....

عضو شورا..... نظریه مشاور: .....

امضاء

۴: فرم رضایت نامه در امر کیفری

شهر.....

اعضاء محترم شورای حل اختلاف بخش/روستا.....

با سلام و تقدیم احتراماً:

عطف به پرونده شماره..... کیفری که موضوع آن شکایت اینجانب / اینجانبان ..... فرزند ..... علیه آقای
/خانم.....مبنی بر .....است.

بدینوسیله مراتب رضایت و گذشت منجز و بیقید و شرط خود را اعلام می نمایم /می نمایم.

تاریخ: امضاء یا اثر انگشت